

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Aspekty feminismu ve vybraných dílech Virginie

Woolf

Bc. Markéta Kalousová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

**ASPEKTY FEMINISMU VE VYBRANÝCH DÍLECH
VIRGINIE WOOLF**

Bc. Markéta Kalousová

Vedoucí práce:

PhDr. Ivona Mišterová, Ph.D.

Katedra anglického jazyka a literatury

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Konzultant:

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Touto cestou bych ráda poděkovala paní PhDr. Ivoně Mišterové, Ph.D. za cenné rady i trpělivost, které mi při zpracování mé diplomové práce poskytla.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	OBRAZ VIKTORIÁNSKÉ BRITÁNIE.....	3
3	OSOBNOST, ŽIVOT A DÍLO VIRGINIE WOOLFOVÉ	8
4	FEMINISMUS A JEHO ODRAZ V LITERATUŘE	14
	4. Feminismus a psychoanalýza.....	17
5	CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH DĚL.....	19
	5.1 <i>Paní Dallowayová (Mrs. Dalloway)</i>	19
	5.2 <i>K Majáku (To the Lighthouse)</i>	32
	5.3 <i>Vlastní pokoj (A Room of One's Own)</i>	44
	5.4 <i>Tři guineje (Three Guineas)</i>	52
5	ZÁVĚR	61
7	POUŽITÁ LITARATURA	65
8	ABSTRAKT.....	67
9	RESUMÉ	68

1 ÚVOD

Mateřství, rodina, královna Viktorie – to jsou symboly, které neodmyslitelně patří k viktoriánské Británii. Královna Viktorie je panovnicí, která se prozatím pyšní nejdelším vládním obdobím v historii Velké Británie. I přes to, že zemi vládla panovnice ženského pohlaví, ženy v této zemi neměly téměř žádná práva.

V tomto viktoriánském období se narodila neobyčejná spisovatelka Virginia Woolfová. Viktoriánské ženy měly předurčené místo v domácnosti, jejich životní náplní byla péče o rodinné hnízdo, o manžela a o děti. Ženy, které se s touto ideou neztotožnily, si vysloužily kritiku společnosti. Virginia Woolfová, která si prožila neradostné dětství a celý život trpěla podlomeným duševním zdravím, se však těmto ideálům patriarchálního pojetí společnosti vzepřela. Woolfová nebyla jen spisovatelkou a esejistou byla také symbolem boje za ženská práva. Využila svůj talent a své rodinné zázemí, aby ženám ukázala, že mají být samy sebou, a nenechat se svázat společenskými konvencemi. Ve svých dílech otevřeně kritizuje patriarchální uspořádání společnosti, a volá po změně. Woolfová ve svých dílech formulovala základní myšlenky moderního feminismu, inspirovala mnoho dalších žen, které na její myšlenky navázaly, například Simone de Beauvoirová.

Tato práce se zabývá vybranými díly Virginie Woolfové, konkrétně se jedná o romány *Paní Dallowayová* a *K Majáku*, a dále o eseje *Vlastní pokoj* a *Tři Guineje*. Tvorba Woolfové je v mnoha ohledech unikátní a revoluční, ve svých dílech používá techniku proudu vědomí, všechna její díla jsou prostoupena prvky impresionismu, který dodává její tvorbě jistou lehkost, a nechává čtenáři prostor pro vlastní fantazii.

Tato práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou, část teoretická popisuje viktoriánské období, dále život a tvorbu Virginie Woolfové a kořeny feminismu a jeho odraz v literatuře. V práci jsem si vymezila aspekty feminismu, které jsou následně analyzovány v praktické části. Část praktická je tedy rozbohem čtyř výše zmíněných děl Virginie Woolfové, která prostřednictvím svých románů a esejí vyjadřuje nespokojenost s postavením žen ve viktoriánské společnosti.

2 Obraz viktoriánské Británie

Symbol viktoriánské Británie výhradně ztělesňovala královna Viktorie, která vládla od roku 1837-1901. Její vláda je označována jako vláda prosperity a míru, koloniálního, industriálního a ekonomického rozmachu. V době Viktoriina panování se počet obyvatel téměř zdvojnásobil z 16,8 milionu v roce 1851 na 30,1 milionu v roce 1901.¹

V roce 1840 se provdala za svého bratrance prince Alberta, byla matkou devíti dětí a následně babičkou čtyřiceti dvěma vnoučatům. Rodinný život královské rodiny byl považován za harmonický a stal se „předlohou“ pro ostatní rodiny. Královna Viktorie byla považována za symbol ctnosti, ženskosti a mateřství. Mateřství přestalo být vnímáno prostřednictvím své reprodukční funkce, ale dostalo i jiný rozměr – stalo se naplněním života ženy, bylo vnímáno jako potvrzení jejich identity.

Viktoriánská morálka byla velmi přísná. Romány a komedie se psaly pro mladou královnu, matku rodiny a ctnostnou ženu. Nic nesmělo „*vehnat do tváří mladé ženy ruměncem*“.²

Spokojený rodinný život předpokládal rodiče a jejich děti. Svobodné ženy, které děti neměly, byly často označovány jako neschopné, podivné a politováníhodné.³ Bylo od nich dokonce vyžadováno, aby si našly práci, která s dětmi souvisí, například jako guvernanky nebo jako služebné, aby splnily mateřskou povinnost. Od žen ve viktoriánské době se očekávala naprostá oddanost a péče o rodinu a domácnost. Viktoriánská žena byla zcela izolována od veřejného života, ve kterém se pohyboval pouze její

¹ MITCHELL, Sally. *Daily Life in Victorian England*. Westport: Greenwood Press. 2009 s. 13.

² MAUROIS, André. *Dějiny Anglie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 1993. s. 414.

³ BUŠKOVÁ, Šárka. *Postavení ženy ve viktoriánské Británii*. (I. část). Historický obzor, 2008 s. 206.

manžel. Přibližně v polovině devatenáctého století se ve viktoriánské společnosti začala prosazovat idea morální obnovy “průmyslové společnosti”. Iniciativu měla v tomto procesu převzít žena; právě ona měla vrátit společnost zpět k bezúhonnosti a čistotě člověka.⁴

Domov se stal zcela její doménou, interiér domu byl většinou plný luxusních látek, masivních závěsů a přezdobeného nábytku, byl vnímán jako útočiště před chaotickým a rušným světem politiky a obchodu. Ženy svým funkcím - ženy, manželky a paní domu přizpůsobily celý svůj život. Oproti devatenáctému století, kdy byly v módě krinolíny a korzety a kdy velmi často odhalovaly ňadra nebo kolena, se často oblékaly do jednoduchých šatů upnutých až ke krku, ve kterých bylo možné pohodlně vykonávat různé domácí práce. Ženy, které tento trend nerespektovaly, byly považovány za ženy špatných mravů. Vycházely populární publikace, které radily jak být dobrými manželkami a hospodyněmi, například *Beeton's Book of Household Management* od Isabely Beetonové.⁵ Domácí práce byly značné namáhavé, proto většina rodin zaměstnávala jednu služebnou, která s těmito pracemi pomáhala paní domu. Toto pravidlo platilo pro střední třídy, které si mohly služebnou dovolit, jiná situace panovala u pracujících tříd, kdy manželka ve většině případů musela vykonávat placenou práci, aby byl zajištěn chod rodiny.

Mateřství se stalo prací na plný úvazek, která se jen velmi těžko kombinovala s placenou prací. Tehdejší společnost tuto možnost ani netolerovala. Trend viktoriánské doby předpokládal ženu v domácnosti, zatímco muž vykonával placenou práci. Pokud se žena snažila tuto situaci změnit, společnost ji odsoudila za zanedbávání rodiny. Vzhledem

⁴ BUŠKOVÁ, Šárka. *Postavení ženy ve viktoriánské Británii*. (I. část). Historický obzor, 2008 s. 208.

⁵ Tamtéž s. 219.

k tomu, že na mateřství byl kladen velký důraz, vytratila se z něj intimita a přirozenost a stalo se spíše jakousi povinností vůči společnosti.

V důsledku průmyslové revoluce se stále více lidí stěhovalo do měst za prací a města začínala být přelidněná. Panovaly zde špatné hygienické podmínky a choroby se rychle šířily, což bylo příčinou velmi vysoké kojenecké úmrtnosti, která ohrožovala „rodinný život“.⁶ Proto se od žen, které náležely do střední třídy a mohly si dovolit služebnou, očekávala jakási mise, v podobě pomoci ženám z nižších vrstev, které si služebnou dovolit nemohly a pomáhaly ženě s chodem domácnosti. Toto byla ojedinělá příležitost, kdy žena opustila své rodinné hnízdo, a byla v kontaktu s vnějším světem. Prostřednictvím těchto povinností získaly ženy sebeuvědomění, které využívaly při práci pro dětské domovy, školky a reformu zdravotní péče, některým se podařilo zapojit se také do místní politiky.

Průkopnicí v oblasti zdravotnických reforem se stala významná osobnost viktoriánské doby Florence Nightingalová. Narodila se roku 1820 zámožným rodičům ve Florencii, po které dostala své jméno. Rodiče očekávali, že se brzy výhodně provdá. Florence si však zvolila jinou kariéru. I přes počáteční nevěli rodičů se stala zdravotní sestrou a jako první upozornila na špatné hygienické podmínky ve zdravotnické péči. Působila v Krymské válce jako zdravotní sestra, bojovala za lepší podmínky pro nemocné a pomohla tak ke snížení úmrtnosti.⁷ V roce 1860 založila první zdravotní školu v Británii. Ženám poskytla adekvátní vzdělání, díky kterému pak mohly vykonávat placenou práci. Přestože, žila ve viktoriánské době, nikdy se neprovdala a neměla děti, celý svůj život zasvětila práci zdravotní sestry.

⁶ MAUROIS, André. *Dějiny Anglie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 1993. s. 415.

⁷ MITCHELL, Sally. *Daily Life in Victorian England*. Westport: Greenwood Press. 2009 s. 9.

Woolfová neustále zdůrazňovala, jaký význam pro ženy představuje vzdělání. Tato cesta za vzděláním byla ve viktoriánské Británii poměrně složitá, přesto byly zaznamenány značné pokroky. Pro ženy bylo velmi těžké získat vzdělání také vzhledem k příslušnosti do společenské třídy a tudíž finanční situaci.

Jak uvádí Bušková, v roce 1871 se celkem 27 % žen vstupujících do manželství neumělo podepsat v matrice. V devatenáctém století mohly dívky z pracujících tříd dosáhnout pouze základního vzdělání. Dívky z řad aristokracie i získávaly soukromé vzdělání doma. Střední vrstva se snažila jejich vzor kopírovat. Dívky se učily základy čtení, psaní a aritmetiky. Byly vychovávány pro roli manželky a matky, mimo domácnost i ke schopnosti zakládat a spravovat charitativní instituce.⁸

Ženy se musely potýkat s mnoha předsudky, které je od vzdělání měly odradit. Například anglický lékař Henry Maudsley, prohlašoval, že „vzdělání by ženy desexualizovalo a učinilo z nich muže, nebo při nejmenším hermafrodity.“⁹

Největším krokem vpřed bylo založení ryze ženských kolejí, jako byl Girton (1869) a Newham (1874) v Cambridgi. O jejich vznik se zasloužily Emily Daviesová a Anne Jemima Cloughová. Přesto byl jejich přístup ke vzdělání odlišný. Cloughová byla zastánkyní toho, aby se pokračovalo v systému přednášek, který by byl – poté co by ženy dohnaly mužské kolegy – odrazovým můstkem k úplné a rovnoprávné integraci žen do univerzitního systému. Podle Daviesové by měly studentky

⁸ BUŠKOVÁ, Šárka. *Postavení ženy ve viktoriánské Británii*. (I. část). Historický obzor, 2008 s. 220.

⁹ ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 272.

skládat stejné přijímací zkoušky na univerzitu jako muži, a to navzdory tomu, že dívčí středoškolské vzdělání bylo na nižší úrovni. Zastávala názor, že ženy musely dokázat, že jsou stejně schopné jako muži, a že si emancipaci zaslouží.¹⁰

Ženy neměly lehké postavení ani v oblasti zákonů, ale na jejich nátlak došlo k formulaci nebo úpravě několika zákonů v jejich prospěch. Jednalo se o *Zákon o rozvodu z roku 1857 (Divorce Act)*, který položil základy instituci civilního rozvodu. Manželský pár se mohl plně rozvést s možností dalšího sňatku, na rozdíl od předchozího odloučení dle soudního nařízení. Dalšími zákony, jež ženám výrazně usnadnily život, byly *Zákony o majetku provdaných žen (Married Woman Property Acts)* z let 1870 a 1882. Ty umožňovaly vdané ženě držbu vlastního majetku a sepsání závěti bez souhlasu manžela. Podle prvního zákona mohli oba manželé nakládat se svým majetkem nezávisle, což se vztahovalo na majetek vdaných žen, který nabyly před i v průběhu manželství. To byl první krok k tomu, aby později ženy jako plátcí daně mohly volit.¹¹

Nejvýznamnějším mezníkem byl zákon o volebním právu, o který se zasloužilo hnutí *Women's Social and Political Union (WSPU)*, tzv. sufražetky, které byly vedené Emmelinou a Christabel Pankhurstovými, které byly zklamané konstitucionálním přístupem Národní unie pro volební práva žen a proto přistoupily ke strategii občanské neposlušnosti. Volební právo se jim podařilo získat v roce 1918, což bylo jen částečné vítězství, protože bylo pouze pro ženy staří třiceti let. Rovnocenného postavení s muži dosáhly až v roce 1928, kdy bylo toto právo sníženo na

¹⁰ ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 275.

¹¹ BUŠKOVÁ, Šárka. *Postavení ženy ve viktoriánské Británii*. (I. část). *Historický obzor*, 2008 s. 214.

dvacet jedna let.¹²

V prostředí viktoriánské Británie, které ženě určovalo místo v domácnosti, izolovalo ji od vnějšího světa, zdůrazňovalo zbytečnost vzdělání pro ženy a předpokládalo, že jedinou životní náplní byla starost o děti a jejich výchovu, se narodila spisovatelka Virginie Woolfová.

3 Osobnost, život a dílo Virginie Woolfové

Ve své práci uvádím informace a události ze života Virginie Woolfové, které zásadním způsobem ovlivnily její osobnost, promítly se v její tvorbě a formovaly její myšlení.

Virginia Woolfová se narodila jako Adeline Virginia Stephen 25. ledna 1882 v Londýně. Vyrůstala s několika vlastními sourozenci - se sestrou Vanessou, bratry Thobym a Adrianem a s nevlastními sourozenci z matčina prvního manželství Georgem a Geraldem. Přestože by se na první pohled mohlo zdát, že byla obklopena velkou rodinou, toto soužití nebylo zdaleka tak idylické. Její nevlastní bratři ji pravděpodobně týrali a zneužívali.¹³

Její dětství také ovlivnila poměrně brzká smrt rodičů, matka zemřela v roce 1895 a otec podlehl rakovině v roce 1904. Virginia se uzavřela do sebe a veškeré své pocity sdělovala pouze prostřednictvím svých deníků, které si vedla již od dětství a které jsou do dnešní doby zachovány díky jejímu manželovi. V roce 1906 zemřel také její bratr Thoby, což Virginia velmi těžce nesla a poprvé se pokusila o

¹² ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 286.

¹³ WELSHOVÁ, Camille-Yvette. *Virginie Woolf (Bloom's Biocritiques)*. Chelsea House Publications. 2004. s. 20.

sebevraždu.¹⁴

Celý život trpěla podlomeným duševním zdravím, depresivními stavy, několikrát byla hospitalizována v psychiatrické léčebně. Vztah Virginie s jejím otcem byl poměrně komplikovaný, pravděpodobně kvůli značnému věkovému rozdílu, Leslie Stephen se narodil v roce 1832, ale zejména díky bezvýhradného přijetí konceptu viktoriánské rodiny již ve své první filozofické práci „*Vědecké etika*“ (*The Science of Ethics 1882*), kde označil rodinu za „První Příčinu“, za základ všech lidských vztahů a za nezbytnou podmínku štěstí každého člověka a v přednášce nazvané *Společenská práva a povinnosti* (*Social Rights and Duties, 1892*) prohlásil, že domov a rodina jsou měřítky jimiž musíme posuzovat každý etický systém.¹⁵ Pro Lesliho Stephena byla rodina absolutní hodnotou, jenž nepodléhá proměnlivosti času a historie a právě tuto historickou a absolutní představu, jež tak důrazně Virginie Woolfová odmítala.

Nicméně díky svému otci Siru Lesliemu Stephenu, jenž byl známý literární kritik a vydavatel publikace *Dictionary of National Bibliography*, měla Virginia přístup k jeho knihám ve velmi mladém věku, byla tak obeznámena s díly světových autorů, do nichž většina žen ve viktoriánské době neměla možnost nahlédnout. Uvědomovala si rovněž, že výsadní postavení její rodiny ji do určité míry zajišťovalo nezávislost, svobodu a finanční jistotu a díky jimž se mohla věnovat literární tvorbě.

Dalším rodinným příslušníkem, díky němuž Virginia bezprostředně poznala patriarchální roli ve rodině byl strýc Sir James Fitzjames Stephen, významný jurista, který v roce 1873 napsal spisek ironicky

¹⁴ WELSHOVÁ, Camille-Yvette. *Virginia Woolf (Bloom's Biocritiques)*. Chelsea House Publications. 2004. s. 15.

¹⁵ HILSKÝ, Martin. *Modernisté: Eliot, Joyce, Woolfová, Lawrence*. Praha: Torst, 1995. s. 157.

nazvaný *Svoboda, rovnost, bratrství (Liberty, Equality, Fraternity)* v němž prohlašoval, že muži jsou ve všech ohledech přirozeně nadřazeni ženám, a že manželství není svazkem rovných lidí, ale vztahem nadřizovaného a podřizovaného a „smlouvou mezi slabší a silnější osobou“, a že žena musí bezvýhradně poslouchat manžela a podvolit se jeho názorům, podobně jako se „poručík musí podřídít kapitánově lodi“. ¹⁶

Uctívání rodiny a domácího krbu bylo pro viktoriance téměř náhražkou náboženství a viktoriánská veřejná rétorika ztotožňovala rodinu s chrámem či svatyní. Roli ženy v této svatyni domácího krbu pak vystihl Coventry Patmore v básni *Anděl v domě (Angel in the House)*, poddajná a poslušná žena, jejímž posláním je mateřství, se v ní stává středem světa, bohyní vzývanou manželem i dětmi. Není náhodou, že právě výraz „anděl v domě“ byl pro Virginii Woolfovou ztělesněním všeho čím nechtěla být, a že proti této roli protestovala v době, kdy její bratři studovali v Cambridge, zatímco ona se jako poslušná dívka po matčině smrti měla starat o domácnost. ¹⁷

Přesto, že neradostné dětství strávila na Hyde Park Gate č. 22, po smrti rodičů se sestrou Vanessou a bratrem Adrianem přestěhovala do čtvrti Bloomsbury. Často je navštěvoval nejlepší přítel jejich zesnulého bratra Thobyho Clive Bell. Tato setkání se konala vždy ve čtvrtek večer v Adrianově pracovně a tak se postupně utvářela skupina Bloomsbury, významné kontroverzní umělecké a intelektuální sdružení anglického modernismu. Jádro této skupiny zpočátku tvořili Clive a Vanessa Bellovi (Clive Bell se oženil s Vanessou v roce 1907) a Virginia a Adrian Stephenovi. Mezi další členy této skupiny patřili například životopisec Lytton Strachey, ekonom Maynard Keynes, spisovatel E. M. Forster,

¹⁶ HILSKÝ, Martin. *Modernisté: Eliot, Joyce, Woolfová, Lawrence*. Praha: Torst, 1995. s. 159.

¹⁷ Tamtéž, s. 157.

estetik a umělecký kritik Roger Fry, který se stal hlavním podněcovatelem uměleckých a estetických snah členů skupiny Bloomsbury a v neposlední řadě také politolog Leonard Woolf, jenž se později oženil s Virginií Stephen.¹⁸

Přátelství a odpor k viktoriánským tradicím se stalo hlavním pojítkem mezi členy této skupiny. Klíčovým slovem byla svoboda, nechtěli být proto spojováni a omezováni jakýmkoli programem a organizací, který výraz „skupina“ předpokládá.

Skupina Bloomsbury byla ojedinělým pokusem o ideální komunitu založenou na svobodném, nezávislém jedinci. Z historické perspektivy ji lze pokládat za projev liberálního individualismu, za pokus uchovat liberální a osvícenské hodnoty evropské civilizace.¹⁹ Tyto hodnoty chápali členové především v estetickém smyslu. „Civilizace“ a civilizovaná společnost byly základními pojmy jejich estetického myšlení. Skupina Bloomsbury byla také velmi tolerantní i „sexuálně“. Velmi často se zde udržovaly homosexuální a lesbické vztahy. Woolfová v důsledku traumat prožitých v dětství nenáviděla svoje tělo a trpěla stejným odporem i k mužům. Měla naopak velmi blízko k ženám, velmi lpěla na své sestře Vanesse, a s některými ženami udržovala i intimní vztahy například s britskou spisovatelkou Vitou Sackville-Westovou.²⁰

V této skupině však poznala svého manžela Leonarda Woolfa, za něhož se v roce 1912 provdala. Společně vlastnili nakladatelství Hogarth Press, které dávalo možnosti mnoha avantgardním literátům a také podporovalo publikační činnost Virginie Woolfové. Díky působení ve

¹⁸HILSKÝ, Martin. *Modernisté: Eliot, Joyce, Woolfová, Lawrence*. Praha: Torst, 1995. s. 156.

¹⁹Tamtéž, s. 156.

²⁰RANDALL, Bryony. *Virginia Woolf in Context*. Cambridge University Press. 2012. s. 136.

skupině Bloomsbury se Woolfová mohla plně věnovat tvůrčí činnosti a podporovat nelehkou pozici žen ve viktoriánské době.

Jak již bylo zmíněno výše, Virginia si vedla od útlého dětství deníky, do kterých zaznamenávala své pocity, později si vedla i spisovatelský deník. Prvním dílem, které Virginia Woolfová napsala, a které bylo vydáno v roce 1917, se stala krátká próza *Skvrna na zdi* (*The Mark on the Wall*). Tato povídka vznikla „náhodou“ jednoho lednového odpoledne, když Woolfová seděla ve svém pokoji a kouřila cigaretu. Zaujala ji jakási skvrna na zdi, jejímž původem si nebyla jistá. Na skvrnu pohlédla celkem sedmkrát, ale pokaždé v ní viděla něco jiného například díru po hřebíku, uschlý list, malou černou skvrnu, puklinu ve zdi apod. Woolfová mohla vstát a přesvědčit se, čím skvrna na zdi byla, ale neudělala to. Ignorovala realitu, a zaznamenala svoje myšlenky, které v ní skvrna vyvolala. Zde došlo k rozporu s dosavadní tradiční literaturou. Woolfová využila svoji představivost, místo toho, aby vstala a racionálně přesvědčila se, že onou skvrnou na zdi je vlastně hlemýžď. Vytvořila tak dílo, které se oprostilo se od literárního úzu dosavadní anglické prózy, a narušila tradiční stavbu literárního díla.²¹

Její styl psaní byl na svou dobu velmi osobitý, ojedinělý a netradiční, protože dávala průchod svým emocím, soustředila se na psychiku postav. Používala techniku „proudu vědomí“ nechala své myšlenky volně chaoticky plynout. Cítila, že je potřeba pronikat do lidského nitra a odhalovat příčiny jednotlivých činů. Snažila se zachytit i nejjemnější detaily reality. Dokázala popsat jedinečnost okamžiku v paprscích slunce, vůni květin nebo rozmanitosti pocitů. Ve svých dílech často používala impresionistické techniky, jejichž základem je světlo a

²¹ HILSKÝ, Martin. *Modernisté: Eliot, Joyce, Woolfová, Lawrence*. Praha: Torst, 1995. s. 150.

záře. „Život je světelná záře, poloprůsvitný obal, obklopující nás od začátku vědomí až do konce,“ napsala Woolfová ve svém známém programovém eseji *Moderní próza (Modern Fiction, 1925)*.²²

Woolfová ve svých dílech věnovala mnoho prostoru popisu barev a květin, které napřímo dokreslovaly charaktery v jejích dílech. Woolfová se snaží prostřednictvím umělecké tvorby objevit smysl a řád chaotické skutečnosti, překonat pomíjivost času a zahnat smrt.²³

Prvním románem se stala *Plavba (Voyage Out)* v roce 1915. Dalším významných dílem byl *Jákobův pokoj (Jakob's Room)* v roce 1922, ve kterém se vyrovnává se smrtí bratra Thobyho. V roce 1925 vydala román *Paní Dallowayová (Mrs. Dalloway)*, který odhaluje ženské nitro, a který je předmětem praktické části této práce stejně jako román *K Majáku (To the Lighthouse)* z roku 1927. Zvláštní místo v její tvorbě také zaujímá román *Orlando 1928, (Orlando)*, který popisuje cestu androgynního jedince napříč historií.

Woolfová se věnovala i psaní esejí. Stěžejními díly, ve kterých upozorňovala na podřadné postavení žen a na nedostatečné možnosti, jak mohou získat vzdělání, a která se stala jakýmsi manifestem za práva žen, jsou *Vlastní pokoj 1929 (A Room of One's Own)* a *Tři guineje 1938 (Three Guineas)*, které jsou také analyzovány v praktické části této práce.

Její manželství zůstalo bezdětné, přestože po dětech toužila. Celý život ji provázely zhoršující se depresivní stavy. S manželem Leonardem, který byl židovského původu. Během druhé světové války se s manželem

²²WOOLFOVÁ, Virginia. *Common Reader. First Series. Annotated Edition*. Mariner books. 2002. s. 85.

²³HILSKÝ, Martin. *Modernisté: Eliot, Joyce, Woolfová, Lawrence*. Praha: Torst, 1995. s. 173.

účastnili protifašistického odboje. Toto válečné prostředí a obava z budoucnosti ji zřejmě dne 28. března 1941 dohnaly k sebevraždě, kterou spáchala utopením v řece Ouse.

4 Feminismus a jeho obraz v literatuře

Definice termínu feminismus není v dnešní době jednoznačná. Tento termín je poměrně nový, zrodil se asi ve druhé polovině dvacátého století ve Francii a Anglii. Dříve bylo používáno označení ženská hnutí. Na vzniku organizovaného feminismu v Evropě je skutečnost, že se rozvinul v téže době v různých zemích a měl podobně rysy. Šedesátá léta devatenáctého století byla svědkem růstu ženského aktivismu na zaměřeného na zlepšování vzdělání a zaměstnání v oblasti právní a morální reformy.²⁴

V širším významu pojem feminismus znamená zájem o společenskou roli žen ve vztahu k mužům ve společnostech minulých i současných, vycházející z přesvědčení, že ženy trpí a trpěly mnoha nespravedlnostmi v důsledku svého pohlaví. Feminismus se vymezuje jako zápas za uznání práv žen, za rovnoprávnost mezi pohlavími a za redefinici ženství. Feminismus čerpá z liberálních a racionalistických stejně jako z utopických a romantických idejí západní Evropy.²⁵

Historii feminismu lze rozdělit na tři vlny, podle převažujících tendencí a aktuálních témat. První vlnu feminismu (devatenácté století až počátek dvacátého století) označujeme jako kritiku nerovností, boj za základní lidská práva i pro ženy a jejich zakotvení v legislativě první vlna

²⁴ ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 261.

²⁵ BETHKE, Jean. *Feminismus*. [online]. [Citováno 10.1 2013].

feminismu měla po celé Evropě celou řadu běžných příčin. Tyto příčiny byly intelektuální, ekonomické i politické. Moderní feminismus měl své prameny v intelektuálních debatách zrozených v období osvícenství. Druhá vlna (osmdesátá léta dvacátého století) se zaměřila především na boj s nerovnostmi, které i přes oficiální rovnost mužů a žen dále přetrvávaly. Třetí vlna feminismu (od devadesátých let dvacátého století) rozděluje jednolitý feminismus na mnoho dalších směrů, které zohledňují různost žen (barvy pleti, podle věku, původu, sexuální orientace apod.).²⁶

Jak již bylo zmíněno v úvodu, zájem o ženská práva souvisel s Velkou francouzskou revolucí v roce 1789, jejíž myšlenky a ideje o rovnoprávnost oslovily mnoho žen. Odpovědí na hlavní listinu Velké francouzské revoluce, *Deklarace lidských práv* (Deklarace práv muže a občana), se stalo dílo spisovatelky Olympe de Gougesové *Deklarace práv ženy a občanky* v roce 1791. Gougesová požadovala zrovnoprávnění žen s muži ve všech sférách a zdůrazňovala, že ženy se rodí svobodné. V roce 1793 byla obviněna z opomenutí ctností, které náleží jejímu pohlaví a byla popravena gilotinou.²⁷

V Anglii s myšlenkou rovnosti mezi muži a ženami poprvé vystoupila britská spisovatelka Mary Wollstonecraftová,²⁸ se svým dílem „*Obrana ženských práv*“, (*Vindication of the Rights of Women*) které vyšlo v roce 1792. Kniha zdůrazňuje fakt, že role ženy ve společnosti je dána výchovou a společenskými tradicemi. Wollstonecraftová dále zdůrazňuje, že je zastánkyní vzdělání, které by ženám umožnilo, vydělat si bez

²⁶ ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 259.

²⁷ Tamtéž, s. 270.

²⁸ Dcerou Mary Wollstonecraftové byla Mary Shelleyová, autorka gotického románu *Frankenstein*.

pomoci mužů na vlastní živobytí.²⁹

V roce 1867 využil John Stuart Mill, poslanec britského parlamentu, a liberální filosof, který se pohyboval v těch nejprivilegovanějších sférách svého postavení a hovořil o tom, že volební právo je třeba rozšířit i na ženy. Stačí, aby se slovo muž v celém reformním zákoně nahradilo slovem osoba. O dva roky později vyšlo Millovo dílo *O podřízenosti žen*, které bylo aktuálním a nesmírně vlivným výkladem argumentů podporující ženská práva. Millovým sloganem byla osobní svoboda. Tvrdil, že bez ní nemohou ženy plně rozvinout svoji povahu, svoji pravou přirozenost, a že není nutné, aby společnost ženy nutila, aby se provdaly, vychovávaly děti a staraly se o domácnost.³⁰

Francouzská existencialistka Simone de Beauvoirová ve své knize z roku 1940 *Druhé pohlaví* prohlašuje, že ženy by si měly samy zvolit, zda se chtějí stát matkami či nikoli. Také vyzývala ženy, aby četly díla Virginie Woolfové. Dle jejího názoru by ženy měly být finančně i profesně nezávislé.³¹

Francouzská feministka Hélène Cixousová prohlašuje, že ženy píší odlišně, než muži vzhledem k biologickým rozdílům. Věřila, že s rozvojem ženského psaní, mohou ženy změnit jejich nevýhodnou pozici a způsob jakým o nich svět smýšlí.³² Proti tomuto názoru se postavila francouzská spisovatelka a lingvistka Julie Kristeva, která tvrdila, že matky jsou ztotožňovány se svými syny a dcery se svými otci, tudíž muži mohou psát

²⁹ ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 270.

³⁰ Tamtéž, s. 264.

³¹ Tamtéž, s. 264.

³² MORRISOVÁ, Pam. *Feminismus a literatura*. Brno: Host. 2000. s. 148.

ženským způsobem a ženy mužským způsobem.³³

Feministky věřily, že zlepšení postavení žen přispěje k progresivní společenské změně. Feministické aktivistky po celé období až do války působily mimo formální politickou sféru a ve skutečnosti neměly žádnou moc. Přesto dosáhly mnoha zlepšení - v oblasti vzdělání, v přístupu na univerzity a do kvalifikovaných profesí, ve větším uznávání ženských práv v manželství – a v mnoha zemích navíc získaly volební právo. Feminismus změnil život žen, a ony získaly prostor a možnost měnit svůj vlastní život.³⁴

4. 1 Feminismus a psychoanalýza

Jak již bylo zmíněno výše, Woolfová se svým manželem Leonardem vlastnili nakladatelství Hogarth Press. Prostřednictvím tohoto nakladatelství byla Woolfová obeznámena s díly světových autorů, jedním z nich byl také zakladatel psychoanalýzy, rakouský psycholog Sigmund Freud. Woolfová byla jeho teorií ovlivněna a to se také promítlo do její tvorby (viz. kapitola 5. 2 *K Majáku* a 5.4 *Tři guineje*).

Pro účely této práce zde nastíním základní myšlenky Freudovy psychoanalýzy. Jedná se o teorii osobnosti, která za základ lidského chování považuje procesy probíhající v podvědomí člověka. Jejím základem jsou sexuální pudy, tzv. libido.,

Podle Freuda se rodíme biologicky utvářeni jako ženy či muži, ale bez odpovídající typizované ženské či mužské generové identity. Právě

³³ MORRISOVÁ, Pam. *Feminismus a literatura*. Brno: Host. 2000. s. 152.

³⁴ ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 288.

popis křivolaké cesty od bisexuality nemluvnat k dospělé generové aktivitě je z hlediska feminismu diskutabilní. Jádro mechanismu tohoto psychického procesu je podle Freuda koncept kastrace. První bezvýhradnou láskou je pro novorozence mužského i ženského pohlaví matka. V tomto nejranějším předodipovském stadiu života dítě nemá vědomí žádné tělesné ani psychické identity. Je tedy potřeba mechanismu, který by dítě od jeho lásky oddělil. Podle Freuda řeší tento problém Oidpovský komplex.³⁵

Chlapci, zjistí, že ne všichni lidé mají penis, což u nich vede k traumatickým obavám z kastrace, jako trestu za incestní touhu po těle matky. Pod tlakem těchto kastročních představ chlapec zakázanou touhu potlačí a identifikuje se s otcem coby osobou zastupující autoritu a zákony morálky. U dívek je tato situace složitější zjišťují totiž, že již „kastrovány“ byly. A když zjistí, že i matka byla „kastrována“, obrací svoji pozornost k otci.³⁶

Podle Juliet Mitchelové mají pro feminismus význam zejména dva aspekty freudovské teorie: jeho interpretace sexuality jako sociálního konstruktů, nikoli biologické danosti a jeho teorie podvědomí.³⁷

Na základě charakteristiky feminismu, a názorů, které Woolfová zastávala, zkušeností, kterým byla ve svém životě vystavena, jsem stanovila následující aspekty, které budu v praktické části v románech *Paní Dallowayová* a *K Majáku* analyzovat. Jedná se o pozitivní i negativní aspekty feminismu, které se promítly do tvorby Virginie Woolfové: nezávislost, touha po vzdělání, uznání společnosti, vliv výchovy, smysl

³⁵ MORRISOVÁ, Pam. *Feminismus a literatura*. Brno: Host. 2000. s. 111.

³⁶ Tamtéž, s. 111.

³⁷ Tamtéž, s. 111.

života, vztah muž – žena, vztah žena – žena, vlastní seberealizace, sebeobětování na úkor vlastních zájmů, podřízenost. V esejích *Vlastní pokoj* a *Tři guineje* stanovím základní myšlenky feminismu Woolfové, které byly klíčové pro její tvorbu.

5 Charakteristika vybraných děl Virginie Woolfové

5.1 Paní Dallowayová³⁸ (*Mrs. Dalloway*)

Děj tohoto díla se odehrává během jednoho červnového dne v prostředí viktoriánského Londýna. Ústřední postavou románu je Clarissa Dallowayová, žena ve věku padesáti let z vyšší třídy, která se svým manželem Richardem Dallowayem a dcerou Elizabeth bydlí ve Westminsteru. Clarissa se celý den věnuje přípravě večírku. Její den připomíná mozaiku vzpomínek na její mládí. Román je naplněn impresionistickými prvky, například květiny, které paní Dallowayová kupuje, dále jejím optimistickým a pozitivním přístupem k životu a také lehkostí, jež je patrná již z jejího jména Clarissa³⁹. Sama Woolfová o Paní Dallowayové ve svých Denících napsala: „*V téhle knize jsem možná využila až příliš mnoho myšlenek, chci v ní vyjádřit život a smrt, duševní zdraví a choromyslnost. Chci kritizovat společenský systém a ukázat jak funguje – co nejsilněji.*“⁴⁰

V románu můžeme nepochybně nalézt prvky ze skutečného života Virginie Woolfové. Manžel Clarissy Dallowayové Richard je politik a poskytuje své ženě prostor a nezávislost, stejně jako tomu bylo u

³⁸ Woolfová původně chtěla dílo vydat pod názvem *Hodiny*, které v knize odbíjejí každou hodinu a jsou tak jediným ukazatelem času. Nakonec ale dílo vydala pod názvem *Paní Dallowayová*.

³⁹ Význam slova Clarissa – světlý, jasný, zářivý.

⁴⁰ WOOLFOVÁ, Virginia. *Deníky*. Praha: Odeon. 2006. s. 69.

Leonarda Woolfa. Clarissa Dallowayová také ztrácí svého sourozence sestru Sylvii, stejně jako Virginii Woolfové zemřel mladší bratr Thoby, na kterém velmi lpěla. Dále téma psychické nemoci Septima Warrena Smithe. I Woolfová trpěla podlomeným duševním zdravím. Nechybí zde ani téma intimního vztahu s ženou prostřednictvím Sally Setonové, popisuje Virginia Woolfová svoji zkušenost s Vitou Sackville-Westovou z jejího života.

Clarissa, citově nestabilní žena, a příslušnice vyšší třídy, si uvědomuje jak je její život prostý a nenaplněný. Její jedinou starostí za celý den je příprava večírku. Přestože nebyla ani výrazně krásná, ani přehnaně inteligentní, měla jisté kouzlo. *„Ne že by byla oslnivá, vůbec nebyla krásná, nebyla jako obrázek, nikdy neproněsala nic překvapivě chytrého, ale byla tu, buď jak buď, byla tu“.*⁴¹

Clarissa trpěla nedostatkem sebedůvěry a pocitem méněcennosti kvůli nedostatečnému vzdělání. Sama sebe charakterizuje takto: *„Ne že by si připadala chytrá nebo výjimečná. „Nedokázala si představit, jak vůbec prošla životem s těmi útržky znalostí, které jim vštíplila Fraulin Danielsová. Neznala nic, neuměla jazyky, neznala historii i knížku si teď přečetla sotva kdy, kromě pár odstavců memoárů večer v posteli, a přece ji to všechno zajímalo.“*⁴²

Hned v samotném začátku románu můžeme nalézt několik aspektů týkající se Clarissiny samostatnosti a touhy vyrovnat se mužům. Přestože pochybuje o svých znalostech a svém vzdělání, večer před spaním si čte knihu *Memoárů* barona Marbota. Toto dílo se zabývá vojenskou tematikou, baron Marbot popisuje svoji armádní službu během

⁴¹ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 102.

⁴² Tamtéž, s. 9.

napoleonských válek. Pro viktoriánské ženy je četba velmi vzácným jevem, natož pak četba vojenského tématu, které je určeno výhradně pro muže. Již v první větě románu pani Dallowayová prohlásila, že si květiny obstará sama. Jako žena z vyšší třídy má ve svém domě služku Lucy, avšak ta je zaneprázdněná přípravami na večírek, a tak se Clarissa vydává pro květiny sama.

Nebyla spokojená ani se svým fyzickým vzhledem a přála by si vypadat jinak, neměla ráda svoje tělo a nepřipadala si dostatečně atraktivní. Toužila po tmavých vlasech, vyčíněné pleti a krásných očích. *Její snem bylo zajímat se o politiku jako muž*⁴³. Z románu je dále patrné, že není spokojena se svým životem a touží po respektu a uznání, který považuje za důležitý. *„Jak moc jí na tom záleželo, aby - aby se lidé zatvářili potěšeně, když vejde, pomyslela si, otočila se a vracela se k Bond Street, podrážděná protože je hloupé mít postranní důvody pro to, co děláte.“*⁴⁴

Clarissa trpí pocitem, že ji svět vnímá pouze skrze jejího manžela Richarda. Splnila svou mateřskou povinnost, protože již měla dceru a její život tím ztratil smysl, protože se od ní více neočekává. *„Měla takový pocit, že je neviditelná, neviděna, neznáma; teď když už ji nečekala ani svatba ani děti, ale pouze tohle udivující a poněkud vážné posouvání vpřed spolu se všemi ostatními, nahoru po Bond Street, protože je paní Dallowayová - už ani ne Clarissa. -, protože je žena Richarda Dallowaye.“*⁴⁵

Ústředními mužskými postavami jsou Richard Daloway, Clarissin

⁴³ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 11.

⁴⁴ Tamtéž, s. 10.

⁴⁵ Tamtéž, s. 11.

manžel politik a Peter Walsh, Clarissin bývalý partner. Postavě Petera Walshe je v románu věnováno nejvíce prostoru. Kdykoli Clarissa přemýšlí nad svou minulostí, vždy se její vzpomínky obrátí právě k Peterovi. Peter v mládí požádal Clarissu o ruku, ona však jeho nabídku nepřijala. Z jejích myšlenek je patrné, že si tímto rozhodnutím nebyla zcela jistá. Peter se vydává do Indie, kde se ožení, ale jeho manželství brzy končí.

Clarissa odůvodňuje rozpad vztahu s Peterem takto: *„V manželství je zapotřebí trocha tolerance, trocha nezávislosti mezi těmi dvěma, kteří tráví den za dnem společně v jednom domě, což poskytoval Richard jí a ona jemu. Ale s Peterem musel člověk všechno sdílet; všechno se muselo rozebírat.“*⁴⁶

Pro Clarissu je nezávislost a svoboda klíčovým pojmem, s Peterem se nezávisle a svobodně nikdy necítila. Nejpravděpodobnějším důvodem jejich rozchodu tedy byla Clarissina potřeba po nezávislosti a strach, že by tohoto stavu nebyla schopná v přítomnosti Petera dosáhnout, protože Peter byl typickým ztělesněním viktoriánského muže, který by Clarissu nejraději viděl doma. Vzhledem k faktu, že Peter Walsh pobýval dlouhou dobu v Indii, dokázal vidět rezervovanost a pokrytectví londýnské společnosti a také to dával Clarisse najevo: *„Jednou si vezme ministerského předsedu a bude vítat hosty na horní podestě; dokonalá hostitelka, řekl o ní (kvůli tomu si doma poplakala).“*⁴⁷

Nicméně ani manželství s Richardem se nezdá být šťastným. Přestože svazkem s Richardem si zvolila jistou dávku svobody, v manželství se cítí osamocená. Mezi Clarissou a jejím manželem Richardem byla značná komunikační propast: *„A lidé mají svou*

⁴⁶ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 8.

⁴⁷ Tamtéž, s. 8.

důstojnost; osamocenosť; i mezi mužem a ženou je propast; a to musí člověk respektovat, pomyslela si Clarissa a dívala se, jak otvírá dveře, protože by se s tím nerozloučil či nevzal to od manžela, aniž by ztratil svou nezávislost, vlastní sebeúctu – cosi, co má nakonec bezmeznou cenu.“⁴⁸

Vztah k mužům byl značně komplikovaný a do jisté míry chladný. Trpěla výčitkami svědomí ve vztahu ke svému muži, že několikrát selhala. *„Chápala, co jí chybí. Nebyla to krása ani intelekt. Nedostávalo se jí čehosi úplně uvnitř, co prolíná se vším; čehosi vřelého, co rozbijí povrch a čeří chladný styk muže a ženy, nebo žen pospolu.“⁴⁹*

Clarissa s Richardem sdíleli oddělené lože, Richard tak rozhodl z důvodu Clarissiny rekonvalescence po nemoci, jako politik má zasedání dlouho do noci a mělo to tak být pohodlnější pro oba dva, ale Clarissa se cítí osamělá a postrádá lidskou společnost. Z knihy vyplývá, že se spíše jedná o vztah, který nefunguje. Clarissa obývá podkrovní pokojík s úzkou postelí, před spaním si čte a hloubá o svém nespokojeném životě. *„Takže spala v podkroví, na úzké posteli, a jak tam ležela a četla, protože měla špatný spánek, nedokázala rozptýlit myšlenku na panenství, které si podržela, přestože porodila dítě, a jež se na ni lepilo jako na prostěradlo.“⁵⁰*

O tom, že ani Richard se v manželství necítí svobodně a šťastně, vypovídá skutečnost, že se jednoho rozhodl koupit Clarisse květiny a vyznat jí lásku. Cestou do květinářství si vyčítá, že nikdy s Clarissou nemluvil o Peterovi Walshovi, což je podle Richarda *„ta největší chyba na*

⁴⁸ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 16.

⁴⁹ Tamtéž, s. 27.

⁵⁰ Tamtéž, s. 27.

světě“.⁵¹ Také přemítá o situaci, která nastane, až dá Clarisse květiny, ale není si jistý její reakcí. „*Ať už si ona o něm pomyslí cokoli, podá jí květiny a řekne: Miluji Tě*“.⁵² Když dojde k jejich setkání, nedokáže Richard vyjádřit, co má na srdci. Clarissa dá květiny do vázy, a začne mluvit o jiném tématu.

O tom, jak je manželství Clarissy Richarda nevyrovnané z hlediska získaného vzdělání, svědčí následující i úryvek: „*Měla dvojnásob víc důvtipu než Richard, ale dívala se na vše jeho očima – jeden z tragických důsledků manželského soužití. Dovedla samostatně myslet, a přitom věčně vykládala, či o tom či onom soudí Richard*“⁵³. Clarissa trpí představou, že zdaleka není tak inteligentní jako její manžel, a proto přejímá jeho názory i navzdory faktu, že je schopná svého vlastního úsudku. Tento rys byl typický pro většinu viktoriánských žen, nepsaným pravidlem bylo vždy ve všem souhlasit se svým manželem.

Clarissa plánuje svůj večírek, organizace těchto společenských událostí byla jednou z mála aktivit, kterou Clarissa ve svém životě měla. K organizaci večírku přistupovala jako žena z vyšší třídy, které tato činnost náleží. Dalo by se také říci, že se pokoušela rozptýlit svoji samotu mezi lidmi na takových večírcích. Avšak Peter Walsh ani její manžel Richard pro to nemají pochopení, Clarissa se cítí osamocená a ptá se sama sebe: „*Ale dokáže nějaký muž zase pochopit, jak to myslí ona?*“⁵⁴.

Clarissa cítí, že ji něco v životě schází. Ideálním řešením se jí zdá kombinace obou mužů dohromady, u Richarda oceňuje svobodu, kterou jí poskytuje, ale zároveň ji vadí komunikační propast, kterou mezi sebou

⁵¹ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s.91.

⁵² Tamtéž, s. 92.

⁵³ Tamtéž, s. 44.

⁵⁴ Tamtéž, s. 46.

mají. „*Ona zcela souběžně pocituje smysl jejich existence; a pomyslí si, kdyby se tak dali sežvat dohromady; tak to udělala.*“⁵⁵

Richard nebyl představitelem typického viktoriánského muže. Dalo by se říci, že svými názory a postoji podporoval ženy i v jiných sférách než jen v domácnosti. Když procházel kolem buckinghamského paláce, sídla královny Viktorie neodpustil si ironickou poznámku na její mateřství. „*Nelze mu (Buckinghamskému paláci) upřít jistou důstojnost, uvažoval, ani opovrhovat tím, jeho bílou hmotu, jeho nadouvající se mateřskost.*“⁵⁶

O lady Brutonové smýšlel jako o velmi nadané dámě, obdivoval její vojenský původ a dokonce by byl schopen přijmout její nadřazené postavení. „*Richard by s radostí pod ní sloužil; choval k ní tu největší úctu; pěstoval romantické mínění o dobře situovaných ženách šlechtického původu.*“⁵⁷

Clarissina nespokojenost v manželství může pramenit i z jejího nejasného vztahu k ženám. Clarissa u žen nacházela intimnost, které se jí u mužů nedostávalo. Svůj vztah k ženám popisuje následovně: „*Přesto někdy neodkázala odolat kouzlu ženy, ne dívky, ženy, která se jí doznávala, což se stávalo často, k nějakému poklesku nějaké pošetilosti. A jestli to byl soucit, jejich krása, anebo to, že sama byla starší, či nějaká náhoda nebo neznatelná vůně, či housle ozývající se od vedle – v takových okamžicích nepochybně cítila, to co cítí muži. Jenom na okamžik, ale stačilo to.*“⁵⁸

Peter o Clarisse smýšlel, jako o ženě, která není schopná hlubšího

⁵⁵ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 8.

⁵⁶ Tamtéž, s. 93.

⁵⁷ Tamtéž, s. 84.

⁵⁸ Tamtéž, s. 27.

cit, nedokázal se smířit s tím, že její city jsou jen povrchní. Přesto je Clarissa schopna prožít velmi intenzivní cit, není to však ve vztahu k Peterovi ani k Richardovi, ale ke své kamarádce Sally Setonové. Clarissa obdivovala její lehkost bytí a spontánnost, která jí nebyla vlastní. Uvědomovala si také, že zažívá zcela odlišný pocit, než který měla ve vztahu k mužům. *„Když se ohlédne zpět, zvláštní byla čistota a poctivost jejího vztahu k Sally, úplně něco jiného než vztah k muži. Byl naprosto nezištný a kromě toho se vyznačoval čímsi, co může existovat jenom, mezi ženami, které zrovna dospěly. Z její strany byl ochranný; pramenil z pocitu spolčenosti, tušení čehosi, co je musí rozdělit (o manželství mluvily vždy jako o katastrofě, které vedly k této rytířskosti, ochrannému pocitu, jenž byl daleko silnější u ní než u Sally.“*⁵⁹

Hloubku citu, který prožívala ve vztahu k Sally, přirovnává k promluvě Othella Williama Shakespeara. Svoje pocity, když se měla se Sally setkat, popisuje následovně: *„Umřít v tuhle chvíli, umřel bych rád a na vrcholu štěstí. Takový to byl pocit Othellův, a ona to rozhodně pociťovala tak silně jak Shakespeare chtěl, aby to cítil Othello a to jen proto, že sešla dolů k večeři a měla se setkat se Sally Setonovou!“*⁶⁰

Sally sdílela s Clarissou stejné myšlenky na přeměnu patriarchálního světa, Clarissa v ní spatřovala inspiraci a naději na lepší svět. Clarissa popisuje svůj vztah se Sally jako *„dar, který jí byl dán“*.⁶¹

Chování Sally Seton bylo přesně takové, jaké viktoriánská společnost netolerovala. Sally byla velmi spontánní, nebrala si přílišné servítky a dávala najevo své emoce. Clarissa vzpomíná, jakým způsobem

⁵⁹ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 29.

⁶⁰ Tamtéž, s. 29.

⁶¹ Tamtéž, s. 31.

aranžovala květiny, „nebo občasně kouřila doutníky v ložnici jako muž“⁶². Clarissa na ni obdivovala především její otevřenost, kterou ona sama postrádala. Přestože je mezi Clarissou a Sally pevné spojení, Clarissa si uvědomovala, že viktoriánská společnost by její vztah s ženou nikdy nepřijala. Clarissa velmi lpěla na dodržování viktoriánských tradic, společenské postavení pro ni bylo velmi důležité. Její oddanost viktoriánské tradici nejlépe popisuje situace, když Clarissa se svými přáteli diskutovala o muži, který si vzal svoji služku, a která, než se vzali, měla dítě. „Peter: Jako by Clarissu viděl před sebou, jak zrůžověla; jako by se smrštila, když řekla: „Tak to já s ní už nikdy nepromluví!“⁶³

Navzdory faktu, že Clarissa i Sally sdílely odpor k patriarchálnímu pojetí společnosti, obě se vdaly, a tím potvrdily svoji roli manželky a matky ve viktoriánské společnosti. Ani Peter ani Sally nevyhovaly viktoriánské společnosti. Clarissa dala přednost Richardovi Dallowayovi, který odpovídal Clarissinu společenskému postavení.

Dalším výrazným ženským charakterem v románu je vychovatelka Clarissiny dcery Elizabeth, paní Kilmanová, která se nachází na dně společenského žebříčku. Doris Kilmanová během války ztratila práci učitelky a nyní působí jako vychovatelka. Vztah Doris a Clarissy je komplikovaný. Doris dává za vinu lidem z vyšší třídy, kam patřila i Clarissa, svojí těžkou životní situaci. Zanevřela na život i na svět kolem sebe, pohrdá současnou viktoriánskou společností. Doris o paní Dallowayové smýšlí velmi negativně, kritizuje ji za její povrchnost, říká, že paní Dallowayová „Není pravdivá. Její život je setkán z marnosti a klamu“⁶⁴. Kritizuje tak Clarissinu jedinou zábavu, kterou je pořádání jejich

⁶² WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 61.

⁶³ Tamtéž, s. 48.

⁶⁴ Tamtéž, s. 102.

večírků.

Dalším možným důvodem nevraživosti mezi Doris a Clarissou je i silné pouto, které se Doris vytvořila s Clarissinou dcerou Elizabeth. Clarissa ví, že díky své „citové rezervovanosti“ zdaleka nemá tak silné pouto se svou dcerou, jaké je mezi matkou a dcerou běžné a jednoduše na Doris žárlí. *„Bože, jak ji nenávidí – zlobnou pokryteckou, falešnou, mocnou Elizabethinu svůdkyni, ženskou, která se sem vplížila krást a poskvřňovat“.*⁶⁵

Clarissa také ví, že Doris získala vzdělání, kterého Clarissa nikdy nedosáhne: *„Má zkoušky na univerzitě. Je to žena, která to ve světě někam dotáhla. Její znalosti moderních dějin jsou více než úctyhodné“.*⁶⁶ Clarissa a Doris jsou jako dva protipóly, Clarissa představuje vždy upravenou, ne příliš vzdělanou a povrchní ženu, zatímco Doris dosáhla vzdělání, ale společnost ji zavrhl kvůli ne příliš atraktivnímu vzhledu, z této situace vyplývá, jak pokrytecky viktoriánská společnost smýšlela a jaké hodnoty u žen upřednostňovala.

Prostřednictvím Clarissiny dcery Elizabeth vyjadřuje Woolfová naději na rovné postavení mužů a žen. Jak uvádí Rachel Bowlbyová, Elizabeth je nositelkou příležitostí pro pokolení žen, žena, která v životě dojde dál než její matka.⁶⁷ Elizabeth na své cestě omnibusem přemýšlí o své budoucnosti. *„Nemocné má ráda. A slečna Kilmanová říkala, že její generaci už je každé povolání otevřené. Tak by třeba mohla být doktorkou. Taky by mohla být farmářkou. Mohla by hospodařit na dost*

⁶⁵ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 102.

⁶⁶ Tamtéž, s. 102.

⁶⁷ BOWLBYOVÁ, Rachel. *Feminist Destinations on Further Essays on Virginia Woolf*. Edinburgh: Basil Blackwell Ltd. 1997. s. 70.

*velkém statku a mít na to lidi.*⁶⁸

Z její promluvy jsou patrné sny její matky Clarissy, potažmo Virginie Woolfové, která takové možnosti neměla. Zatímco v devatenáctém století neměly žádné vyhlídky na lepší postavení ve společnosti. Elizabeth sama a volně cestuje londýnským omnibusem a přemýšlí o své kariéře.

Postavou, která v románu ztělesňuje sebeobětování, tvoří Rezia Smithová, která se stará o svého psychicky nemocného muže Septima Warrena Smithe. Rezia je cizinka a opustila svoji rodnou zem, aby mohla být se svým manželem. Rezia není šťastná, přesto není schopná svého muže opustit. *„Zastává názor, že každý svatbou něco obětuje, když se vdá či ožení. Ona se vzdala svého domova. Přijela žít sem do toho hrozného města.*⁶⁹

Stejným charakteristickým znakem všech postav v románu je určitá míra osamocení. Stejně jako mezi Richardem a Clarissou, tak i mezi Rezií a Septimem jsou jisté komunikační nedostatky i když jsou jiného charakteru než u první zmíněné dvojice. Septimus si s sebou nese následky války, nedokáže již svět vnímat jinak než prostřednictvím krutosti, kterou zažil právě ve válce. Většinu času je duchem nepřítomný, vidí a mluví s postavami, které neexistují. Rezia po celou dobu stojí při svém manželovi, ale uvědomuje si, že tohle není život, jaký by si představovala, ale síla zvyku je silnější než ona a to ji nedovolí Septima opustit. Doktoři již Septima několikrát vyšetřovali, a neshledali u něj žádnou vážnou poruchu, prohlásili jen, že není ve své kůži. Své zoufalství a bezvýchodnost situace vyjádřila Rezia následovně. *„To by byla radši,*

⁶⁸ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 108.

⁶⁹ Tamtéž, s. 20.

*kdyby byl mrtvý! Nevydržela vedle něj sedět, když tak zíral do prázdna, a neviděl ji. A on ne a ne se zabít a ona to nemůže nikomu vypovědět!*⁷⁰

Rezia cítí, že její život nemá smysl, že není naplněný, velmi touží po dětech „*Ona přece nemůže zestárnout a nemít děti. Je jí moc smutno, je moc nešťastná!*“⁷¹ Septimus nakonec svou bezvýchodnou situaci vyřeší sebevraždou skokem z okna, a tímto činem osvobozuje nejen sebe ale i svou ženu Rezii.

Přesto, že se Clarissa se Septimem nikdy reálně nesečkali, jeho smrt ji přesto zasáhne. Pan Bradshaw, lékař Septima je také hostem na Clarissině večítku a právě on informuje ostatní hosty o Septimově smrti. Clarissa je v šoku. „*Ne! Pomyslela si Clarissa, smrt uprostřed mého večítku!*“⁷² Clarissa velmi lpí na své dobré pověsti a má obavy, že téma smrti mladého muže by mohlo její večírek narušit, ale přesto se neubrání úvahám o jeho smrti: „*Jednou hodila kamínek do jezírka Serpentine, ale nic víc! Ale on zahodil svůj život! Je jistá věc, na které záleží; věc zahalovaná tlacháním, zneuctívaná, v jejím životě zastíněná, opuštěná denně ve zkaženosti, lžích, tlachání. Tu on si zachoval. Smrt je vzdor, smrt je pokus cosi sdělit. Ve smrti je objetí.*“⁷³

Clarissa v jeho smrti nachází smysl života, uvědomuje si, že i když nežije život podle svých představ, má možnost se svým životem naložit podle svého uvážení. Zatímco ten Septimův je již u konce.

Charakter, který je v díle ztělesněním samostatnosti a nezávislosti je nepochybně lady Brutonová, která v díle zastává převážně mužské

⁷⁰ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s. 20.

⁷¹ Tamtéž, s. 23.

⁷² Tamtéž, s. 146.

⁷³ Tamtéž, s. 146.

činnosti. O lady Brutonové se říká „*že má raději politiku než lidi; že mluví jako muž*“.⁷⁴ Narozdíl od Clarissy, jejíž jedinou činností během celého dne je organizace večírku, lady Brutonová pořádá obchodní oběd, jehož návštěvníky jsou kromě její služky výhradně muži a probírají obchodní záležitosti. Tématem diskuze je návrh lady Brutonové o projektu, který by umožnil emigraci mladým lidem obou pohlaví do Kanady. Nezávislost lady Brutonové naznačuje toleranci mocných žen. Lady Brutonová se věnuje i psaní dopisů do Timesů na téma emigrace. Přesto uznává, že tento úkol se hodí více pro muže: „*Po dopoledním boji spočívající v tom, že dopis začala, roztrhala a znovu začala, cítila zbytečnost svého ženství víc než při jakékoli jiné příležitosti.*“⁷⁵

Woolfová tím upozorňuje na nedostatečné vzdělání žen, když lady Brutonová není schopna napsat obyčejný dopis a o pomoc žádá muže. Navzdory faktu, že je pozvána na večírek, který organizuje Clarissa, toto pozvání zvažuje, neboť se cítí unavena z celodenního programu. Zatímco většina žen viktoriánské doby se večírků pravidelně účastnila, protože to byla jedna z mála společenských příležitostí, kde byly ženy tolerovány, lady Brutonová nepovažuje tuto nabídku za dostatečně atraktivní, aby ji přijala „*Možná přijde, ale možná taky ne. Clarissa má úžasnou energii. Večírky lady Brutonovou děsí. A taky stárne.*“⁷⁶

Jak již bylo zmíněno výše, Virginia Woolfová dokresluje psychologii postav prostřednictvím barev, nebo květin, v *Paní Dallowayové* tomu není jinak. Každý charakter v knize má svoji květinu, která nám o jeho charakteru vypovídá mnoho.

⁷⁴ WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. s 84.

⁷⁵ Tamtéž, s. 87.

⁷⁶ Tamtéž, s. 89.

Sally Setonová odstřihuje květinám stonky, a nechá je plout v mísách s vodou, pěstuje hortenzie a má doma celé záhony ibiškových lilií. Woolfová tímto květinovým detailem naznačuje Salliino exkluzivní společenské postavení i její výstřednost. Slečna Killmanová, kterou Clarissa nenávidí pro její fanatické pobožnůstkářství, váže květiny jako košťata. Pan Dalloway kupuje Clarisse kytici řezaných růží na hedvábném papíře, které vyjadřují, co získala svým sňatkem – přepych, pohodlí, společenské postavení a jistotu. A nakonec Peter Walsh, který květiny degraduje na obyčejnou zeleninu, což dokazuje jeho smysl pro praktičnost.⁷⁷

Paní Dallowayová představuje nepřímou kritiku patriarchální společnosti, a jak ovlivňovala ženy viktoriánské doby. Postava paní Dallowayové ztělesňuje nespokojenost se svým dosavadním životem, v kterém nevidí žádný smysl, přestože je finančně zajištěná a má rodinu. Z této situace vyplývá, že rodina nebyla tím, čeho by ve svém životě chtěla dosáhnout, protože je stále nespokojená a nostalgicky vzpomíná na zážitky z mládí. Na vině je na straně jedné viktoriánská společnost se svými konvencemi, ale na straně druhé její nerozhodnost a strach ze změn. Clarissa se ve svém manželství cítí osamělá stejně jako Rezia Smithová. Ani ona není se svým životem spokojená, protože se obětovala se pro svého psychicky nemocného manžela.

5. 2 K Majáku (*To the Lighthouse*)

Dílo *K Majáku* se skládá ze tří částí *Okno*, *Čas uplývá* a *Maják*, stejně jako v předchozím románu je ústřední hrdinkou žena ve věku padesáti let. Děj románu se odehrává během dvou dní, mezi kterými je

⁷⁷ HILSKÝ, Martin. *Modernisté: Eliot, Joyce, Woolfová, Lawrence*. Praha: Torst, 1995. s. 181.

přeryv deseti let. Ve střední části Woolfová zachycuje deset let, které uplynuly mezi první a třetí částí.

Děj románu se odehrává v letním sídle rodiny Ramsayových, které se nachází na ostrově Skye. Rodina zde tráví prázdniny se svými osmi dětmi a několika přáteli. V jejich domě pobývá, Lily Briscoová, svobodná, volnomyšlenkářská umělkyně, která zde dokončuje svůj obraz, Charles Tansley, který píše svou disertační práci, ovdovělý botanik William Bankes a básník Augustus Carmichael. Další postavy tvoří Minta Doylová a Paul Rayley. Woolfová si o tomto díle ve svém deníku poznamenala: *„Zrovna teď se domnívám, že je to moje nejlepší kniha, je plnější než Jákob a zároveň méně křečovitá a se zajímavějšími problémy než paní Dallowayová.“*⁷⁸

I přes počáteční obtíže byla Woolfová nakonec se svým dílem velmi spokojená: *„Kdo by to byl řekl, některé části Majáku jsou tak krásné! Měkké a kujné, přitom, myslím hluboké, a na stránce nenajdu ani slovo, které tam nepatří. Takový pocit mám třeba u té slavnostní večeře a také u dětí ve člunu. Ne tak docela u Lily na trávníku. Tu scénu nemám moc ráda. Ale konec se mi líbí.“*⁷⁹

Woolfová do tohoto díla promítla vztahy ze své skutečné rodiny. Příběh románu se točí kolem rodiny Ramsayových. Pan a paní Ramsayová společně vychovávají osm dětí. Paní Ramsayová je typickou představitelkou viktoriánské ženy, která by pro svoji rodinu obětovala vše na úkor sebe a svých vlastních zájmů. Charakter akademika pana Ramsaye ztělesňuje otce Woolfové, Lesliho Stephena, do postavy paní Ramsayové Woolfová promítla svoji matku. Totožný je i jejich vzájemný

⁷⁸ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *Deníky*. Praha: Odeon. 2006. s. 117.

⁷⁹ Tamtéž, s. 121.

vztah, zatímco pan Ramsay je typickým představitelem patriarchálního pojetí rodiny, paní Ramsayová se mu ve všem podřídí. Zvláštností v tomto románu je, že v celé knize se ani jedenkrát neobjeví křestní jméno paní Ramsayové. V celé knize vystupuje pouze jako paní Ramsayová – manželka pana Ramsaye.

Jak uvádí Morrisová ve své knize *Literatura a feminismus*, Woolfová v celém příběhu rozpracovává proti sobě stojící významové systémy, v nichž se pohybují pan a paní Ramsayovi, a ukazuje jak moc a autorita náleží pouze k diskursu nárokovaného panem Ramsayem. Mužský jazyk v textu neustále postuluje své výlučné vlastnictví pravdy, racionality, fakt a poznání. Když se paní Ramsayová odváží tuto privilegovanou oblast zpochybnit tím, že se manžela zeptá, jak si může být tak jist, že druhý den bude pršet, napadá samotný základ patriarchálního řádu – jeho monopol na pravdu a poznání. Příkrost odpovědi pana Ramsaye vypovídá o tom, jak vážný útok na tuto autoritu to byl. *„Její hrozně nerozumná námitka, tak žensky pošetilá, ho navztekala, ona si úplně navzdory faktům troufá dávat dětem naději na něco, co vůbec nepřichází v úvahu, čili lže. Dupl si na kamenném schůdku. „Dej pokoj, k d'asu! Okřikl ji.“⁸⁰*

Pan Ramsay si ani na okamžik není schopen připustit, že by jeho žena mohla mít v něčem pravdu, nebo že by vyjádřila nesouhlas s jeho názorem, protože ženy ve všem souhlasí se svým manželem. Z této situace jasně vyplývá submisivnost paní Ramsayové, která s ním naprosto oddaně ve všem souhlasila, protože *„nikoho na světě si nevážila, tak jako jeho. Stačí jí jeho slovo“.⁸¹*

⁸⁰ MORRISOVÁ, Pam. *Feminismus a literatura*. Brno: Host. 2000. s. 121.

⁸¹ WOOLFOVÁ, K *Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 34.

Příkrá reakce pana Ramsaye také způsobila, že paní Ramsayová pochybuje o svých kvalitách, nepřipadá si pro svého manžela dostatečně dobrá. Pochybuje dokonce tolik, že *„není dost dobrá, aby mu zavazovala tkaničky u bot.“*⁸²

Pan Ramsay měl neustále pocit, že nic nedokázal, jak často opakoval své ženě. Neustále vyžadoval její pozornost a ujištění, že to není pravda. Uvědomoval si, že z jeho ženy vyzařuje „dobro“ a náklonnost a chtěl část její náklonnosti i pro sebe. *„Dožadoval se soucitu, chtěl být ujišťován, jak je geniální, to především, a pak aby ho přijala do toho kruhu života, dostalo se mu tepla a uklidnění, aby se mu vrátily smysly, aby se zvrátila jeho neplodnost, a všechny pokoje domu ožily.“*⁸³

Paní Ramsayová ho ujistila, že jeho přítel Charles Tansley ho považuje za největšího metafyzika doby, ale jemu to bylo pořád málo, chtěl získat jistotu, že ho potřebují po celém světě nejen doma. Paní Ramsayová si uvědomovala, jak ji její muž vyčerpává nejen fyzicky, ale i po psychické stránce. Měla pocit, že žila pouze prostřednictvím citů ostatních, uvědomovala si, že její osobnost byla složena z „mozaiky“ problémů ostatních, nedokázala rozpoznat, co z toho vlastně náleží jí. *„Jak tak vystavovala na odiv svou schopnost obejmout a chránit, nezbývalo už z ní skoro nic, podle čeho by se poznala, všechno bylo marnotratně vydáno a stráveno.“*⁸⁴

I syn James vnímal toto napětí mezi otcem a matkou, viděl v otci „parazita“, který z matky vysává energii. Věděl, že matka se v otcově přítomnosti chová nepřírozeně a je nervózní. *„James stál mezi jejími koleny celý strnulý a cítil, jak veškerá její síla vyvěrá, aby byla vysáta a*

⁸² WOOLFOVÁ, *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 37.

⁸³ Tamtéž, s. 40.

⁸⁴ Tamtéž, s. 40.

*pohlčena tím mosazným zobcem, tou neplodnou mužskou šavlí, která nelítostně sekala, znovu a znovu, a dožadovala se soucitu.*⁸⁵

Z díla je také patrný vliv Freudovy psychoanalýzy, v podobě silného pouta syne Jamese k jeho matce. Otce vnímá jako nepřítele. Po větší část příběhu zůstává James spoután rivalskou nevraživostí vůči otci. Jeho oidipovský komplex je rozřešen až na konci příběhu, kdy pan Ramsay vezme Jamese a jeho setru Cam k Majáku, a naplní tak synovu touhu.⁸⁶

Když paní Ramsayová čte před spaním Jamesovi pohádku, cítí se po celém dni fyzicky unavená, ale náhle ji přepadne jakýsi divný neznámý pocit, zpočátku nemá tušení, z čeho pramení, ale později si uvědomí následující: *„Ani si nedovolila slovy vyjádřit svou nespokojenost, když si uvědomila, jak otočila stránku, zarazila se a uslyšela, dutě a hrozivě, dopadnout vlnu, že pramení z tohoto: ani na vteřinku se nechtěla cítit lepší než její muž, a navíc, nesnesla pocit, že když s ním mluví, není si úplně jista pravdivostí toho, co mu říká.*“⁸⁷

Paní Ramsayová se bojí i na malý okamžik pomyslet, že by v něčem mohla převyšovat svého manžela, z její promluvy vyplývá, že z něj má strach, proto s ním raději ve všem souhlasí.

Lily Briscoová o panu Ramsayovi smýšlela jako malicherném, sobeckém, egoistickém člověku, *prohlašovala, „že jednou paní Ramasyvou utrápí.*“⁸⁸

Charakter paní Ramsayové je oproti jejímu manželovi zcela

⁸⁵ WOOLFOVÁ, K *Majāku*. Praha: Odeon. 2012. s. 40.

⁸⁶ MORRISOVÁ, Pam. *Feminismus a literatura*. Brno: Host. 2000. s. 121.

⁸⁷ WOOLFOVÁ, K *Majāku*. Praha: Odeon. 2012. s. 41.

⁸⁸ Tamtéž, s. 27.

protichůdný. V knize ztělesňuje pozitivní a obětavý přístup ke všem záležitostem. Její dcery o ní smýšlí takto: „*Ctily její zvláštní přísnost, její nesmírnou laskavost, přirovnatelnou ke způsobům královny, která zvedne žebrákovi nohu z bláta a omyje ji*“⁸⁹

Ráda by měla i své vlastní zájmy, a zabývala by se četbou knih, ale protože se stará o svých osm dětí, času má jen málo. Za fakt, že nemá dostatek času na čtení knih, se stydí, a připadá si nevzdělaná. „*Knihy, pomyslela si, se snad samy množí, Nikdy neměla čas je číst. Běda! Je to hanba, ale nikdy je nečetla.*“⁹⁰ Pouhou chvíli věnuje paní Ramsayová myšlenkám na knihy, na vzdělání a na svoje koníčky. Poté se zase vrací zpátky k dennodenním povinnostem týkající se chodu domu a své rodiny. Větší starost než knihy ji dělají dveře a okna, kontroluje, zda jsou otevřená okna a dveře zavřené. Svoji podřadnou pozici přijímá naprosto samozřejmě, a ani na okamžik o ní nepochybuje. „*Vždyť je žena, a tak na ni samozřejmě všichni celý den chodí s tím a oním, jeden chce tohle, druhý tamto; děti dorůstají – často se jí zdá, jako by nebyla nic než houba nasáklá lidskými city.*“⁹¹

Pani Ramsayová působí dojmem, že je se svou rolí smířená. Když začíná slavnostní společná večeře všech hostů, ke které přistupuje s velkou vážností a po schodech dolů sestupuje jako: „*Nějaká královna, která má své lidi shromážděné v síni, shlédne na ně a sestoupí k nim, tiše odpovídá na jejich pozdravy a přijímá jejich oddanost a to, jak se před ní kloní.*“⁹² Přípravy na slavnostní večeři se účastní i děti, které pomáhají paní Ramsayové s výběrem šperků a šatů. V očích svých hostů se chce prezentovat jako bezchybná hostitelka. Velice dbá na to, aby večeře měla klidný a očekávaný průběh. Čas večeře byl pečlivě dodržován, večeře „se

⁸⁹ WOOLFOVÁ, *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 10.

⁹⁰ Tamtéž, s. 30.

⁹¹ Tamtéž, s. 41.

⁹² Tamtéž, s. 82.

nesměla zpozdít ani kvůli anglické královně,⁹³ jak prohlásila paní Ramsayová. Když začíná večeře a lidé postupně usedají na svá místa, paní Ramsayová začíná mít pochybnosti, zda je se svým životem spokojená. Její neotřesitelná víra ve schopnosti svého manžela, již není tak silná jako před tím. Nerozumí tomu, jak k němu mohla něco cítit, jakou náklonnost k němu mohla chovat. Při večeři si uvědomuje, že její život už není tak pestrý jako dříve, je jí více než padesát let a má osm dětí, cítí, že její povinnost už je splněna a připadá si neužitečná. *„Měla pocit, že má všechno za sebou, vším prošla, ze všeho je venku, když pomáhala s polévkou, jako by se vytvořil vír - tak - a člověk se mohl nacházet buď v něm, nebo mimo něj, a ona byla mimo.“*⁹⁴

Také sama sobě přiznává, když zábava na její večeři vázne, a její manžel není schopný navázat s hosty hovor, že mezi světem mužů a světem žen jsou jisté komunikační nedostatky, svého manžela vidí ve světle nových událostí následovně. *“Pocítila - jako skutečnost, bez jakékoli nevraživosti - mužskou sterilitu, protože když to neudělá ona, neudělá to nikdo.“*⁹⁵

S jistotou lze říci, že paní Ramsayová má obavy ze svého života, a z budoucnosti nejen svojí, ale i svých dětí. Často přemýšlí o životě. Život vnímala jako něco, co náleží pouze jí, něco co nesdílí ani se svými dětmi ani se svým manželem, jako něco soukromého. *„Ale musí přiznat jakkoli se to zdá divné, že ji většinou tahle věc, kterou nazývá život, připadá strašná, nepřátelská a neustále připravená pro vás při sebemenší příležitosti skočit.“*⁹⁶

Protiklad k paní Ramsayové v knize ztělesňuje postava umělkyně

⁹³ WOOLFOVÁ, *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 80.

⁹⁴ Tamtéž, s. 83.

⁹⁵ Tamtéž, s. 83.

⁹⁶ Tamtéž, s. 60.

Lily Briscoové. Lily je zcela v opozici k paní Ramsayové. Lily je svobodná žena, paní Ramsayová má osm dětí. Paní Ramsayová o svatbě smýšlí takto: „*Všechny ženy na světě se musejí vdát, protože ať Vám kynou na světě jakékoli vavříny, nebo slavíte jakýkoli triumf; neprovdaná žena přijde o to nejlepší v životě.*“⁹⁷ Zatímco Lily byla ráda sama, ráda sama sebou, na *tamtu roli není stavěná:*“⁹⁸ Podle paní Ramsayové nebyla Lily žena atraktivního vzhledu a nebyla ani přesvědčená o jejím uměleckém talentu. “*S těma malýma čínskýma očkama a odulým obličejíkem se nikdy nevdá; člověk to její malování nemůže brát moc vážně; ale je to samostatné stvořeníčko.*“⁹⁹

Lily je svobodná žena, která nemá žádnou rodinu a ani o ní nestojí. Dalo by se říci, že Lily, nepatří mezi ryze ženské postavy (v porovnání s paní Ramsayovou), ale ani mezi ryze mužské postavy. Lily na jednu stranu paní Ramsayovou obdivuje, za péči, kterou věnuje své rodině, ale na druhou stranu si uvědomuje, že ona by takové sebeobětování nebyla schopna podstoupit, ani by to nechtěla. Snaží se namalovat obraz paní Ramsayové a musí při tom snášet výtky Charlese Tansleye o tom, kterak ženy neumí malovat, ženy neumějí psát. Tato výtka se jí vybaví několikrát, když na obraze pracuje. Lily si není zcela jistá, do kterého světa chce patřit. Ví, že rodinný život není pro ni, ale také neustále čelí útokům na její osobu, že je žena a tudíž nemůže malování zvládnout.

Část knihy *Čas běží nás* seznamuje s osudem rodiny Ramsayovy po dobu deseti let, než se Ramsayovi opět vrátí na ostrov Skye. Nejedná se zrovna o příjemné období, protože nejsmutnější událostí je náhlá smrt paní Ramsayové, je to jako kdyby rodinu Ramsayovu opustilo veškeré dobro a naděje. Pan Ramsay se ještě více uzavře do sebe a nechá se

⁹⁷ WOOLFOVÁ, *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 98.

⁹⁸ Tamtéž, s. 99.

⁹⁹ Tamtéž, s. 24.

ostatními litovat. *„Když jednoho tmavého rána klopýtal pan Ramsay chodbou, rozpřáhl náruč, ale protože paní Ramsayová poněkud náhle noc předtím zemřela, pouze rozpřáhl náruč. Zůstala prázdná.“*¹⁰⁰

Dům, který býval symbolem setkání celé rodiny je nyní opuštěný a chátrá, stará se o něj stará služebná paní McNabová. Dále zde autorka popisuje osud Prue Ramsayové, kterou otec vyvdal, jak se patří. Ale ani Prue bohužel nepotkal šťastný osud. *„Prue Ramsayová zemřela to léto na nějakou nemoc spojenou s porodem, což je skutečná tragédie, říkali lidé. Nikdo si nezasloužil štěstí více než ona, dodávali.“*¹⁰¹ Syn paní Ramsayové Andrew zemřel ve Francii v důsledku války. *„Vybuchl granát. Ve Francii to roztrhalo na kusy dvacet či třicet mladíků, mezi nimi i Andrewa Ramsaye, jehož smrt milosrdně nastala hned.“*¹⁰² Jakoby se smrtí paní Ramsayové zbytek její rodiny opustilo štěstí. Paní Ramsayová by si pro své děti určitě přála jiný osud. Prue, kterou tolik toužila dobře provdat, svatba a manželství šťastný život nezajistilo.

Třetí část s názvem Maják se odehrává po smrti paní Ramsayové a zbytek její rodiny se vrací po dlouhé době na ostov Skye a připravují se na výlet k Majáku. Na ostrov také přijíždí Lily Briscoová, která je zároveň vypravěčkou poslední části příběhu. Pan Ramsay tyranizuje své nejbližší okolí i po smrti paní Ramsayové. Když se po letech setkává s Lily Briscoovou, jediné na čem mu záleží je vzbudit u ní soucit. *„Tohle byl jeden z těch okamžiků, kdy ho poháněla nezkrotná potřeba, aniž si byl vědom toho, co to je, oslovit kteroukoli ženu, přinutit ji a bylo mu jedno jak, tak mocná byla ta jeho potřeba, aby mu dala to, co chtěl: soucit.“*¹⁰³ Lily Briscoová se necítí jako žena v pravém slova smyslu, nedokáže pana

¹⁰⁰ WOOLFOVÁ, VIRGINIA, *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 125.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 131.

¹⁰² Tamtéž, s. 131.

¹⁰³ Tamtéž, s. 150.

Ramsaye dostatečně povzbudit, v jeho autoritativní přítomnosti se necítí dobře. Má pocit, že není žena, „*ale mrzoutská vysušená stará panna.*“¹⁰⁴

Pan Ramsey, který byl zvyklý na vždy empatickou paní Ramsayovou nechápe, proč se mu od Lily nedostává stejné reakce. Jejich hovor nakonec sklouzne k zavazování tkaniček, pan Ramsay se musí pochlubit, jak dokáže zavázat tkaničku, tak aby se nerozvázala, a třikrát za sebou ji rozváže a opětovně zaváže. Lily, připadal směšný a politování hodný. „*Když ji zavazoval tkaničky, připadal ji jako nesmírně smutná figurka. Zavazuje tkaničky, kupuje si boty. Na cestě, kterou pan Ramsay šel, mu nebylo pomoci.*“¹⁰⁵

Pan Ramsey se chystá k Majáku se svými dětmi, a vysvětluje Lily, jak smutnou záležitost to pro něj představuje, čeká na její reakci. Ale Lily stojí u svého malířského stojanu a není schopna mu říct ani nejmenší slova útěchy. „*Ale pane Ramsayi!*“. „*Jako žena tuhle hrůzu vyprovokovala; jako žena měla vědět, jak si s ní poradit. Je to její nesmírná ostuda, ostuda ženského plemene, že tu stojí a nic neříká.*“¹⁰⁶ Lily cítí, že nedokáže plnit stejnou roli, jako tomu bývalo u paní Ramsayové.

Pana Ramsaye nezajímá, zda děti o tento výlet stojí nebo ne, důležité pro něj je, že se jedná o tradici, kterou dodržovaly s paní Ramsayovou. Pro jeho děti je to však bolestná vzpomínka na jejich zesnulou matku, kterou pro ně výlet k Majáku představuje. James a Cam spolu uzavřeli jakýsi „pakt“, že budou společnými silami bojovat proti krutému otci. „*Opět je přemohl tou svou zachmuřeností a svou autoritou, přinutil je dělat, co chce on, vyjet do toho krásného rána, protože si to*

¹⁰⁴ WOOLFOVÁ, VIRGINIA, *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 150.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 153.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 151.

*přál, dovézt všechny ty balíčky na Maják, účastnit se toho rituálu, který podnikal, pro své vlastní potěšení na památku mrtvých, což nesnášeli.*¹⁰⁷

Cestou na Maják, pokračuje pan Ramsay v kritice ženského pokolení, která je mu vlastní. Dobírá si Cam, že nezná světové strany, že nepozná ani sever od jihu. A při tom vzpomíná na svoji ženu. *„Pomyslel si, že ženy jsou vždycky takové; mlhavost jejich myšlení je beznadějná; to je něco, co nikdy nedokázal pochopit; ale je to tak. Bylo to tak u ní - jeho ženy. Nedokážou podržet v hlavě nic jasně definovaného. Ale dělala chybu, když se na ni zlobil; navíc není to náhodou tak, že se mu ta mlhavost u žen docela líbí? Je součástí jejich mimořádného kouzla.*¹⁰⁸

„Mimořádné kouzlo“ u paní Ramsayové spočívalo v tom, že její „mlhavost“, zajišťovala panu Ramsayovi nadřazené postavení v jejich vztahu. Na jednu stranu, ženy neustále kritizoval kvůli jejich nedostatečným znalostem, na druhou ale věděl, že právě tyto znalosti, které ženy nemají a on ano, mu zajišťují jejich neustálý obdiv. Důkazem je i jeho dcera Cam, která, přestože otce nenávidí kvůli jeho sobeckému chování, zároveň přiznává, že otec je pro ni jakýsi vzor ideálu muže. *„Protože nikdo ji nepřitahoval víc; jeho ruce jí připadaly krásné a jeho nohy také, a jeho hlas a jeho slova, a jeho spěch, a jeho výbuchy zlosti, a jeho podivínství a jeho vášeň.*¹⁰⁹ Zde se opět setkáváme s Oidipovským komplexem tentokrát ve vztahu Cam k jejímu otci, kterého prozatím vidí jako jedinou mužskou autoritu a bezmezně k němu vzhlíží.

Cam by se velmi ráda se svým otcem usmířila, ale zároveň si nechce proti sobě poštvat bratra Jamese, protože by porušila jejich úmluvu o boji proti otcově tyranii. Jediný kdo může tento problém rozřešit

¹⁰⁷ WOOLFOVÁ, VIRGINIA, *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 164.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 164.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 166.

je samotný pan Ramsey, který si po zbytek cesty na Maják mlčky čte. James řídí loď a je připravený na slova kritiky z úst otce, jak je jeho zvykem. Cesta však probíhá mlčky. Teprve na konci dojde k překvapivému obratu, místo výčitek přichází od otce slova chvály. „*Skvělé! James řídil plavidlo jako rozený námořník*“.¹¹⁰ James byl jeho reakcí velmi zaskočený, ale byl šťastný, najednou se celá dusná atmosféra na lodi rozplynula. „*Tak ho to potěšilo, že nehodlal nikomu poskytnout ze svého potěšení ani trošičku*“.¹¹¹ Slova chvály bylo něco, čemu se mu dostávalo pouze od matky. Když dorazili na břeh, pan Ramsey si pomyslel, „*dosáhl jsem toho – ale neřikal nic*“.¹¹² Pan Ramsey konečně opustil svůj „akademický svět“, a začal naslouchat svým dětem, přesně tak jako tomu dělala paní Ramsayová celý svůj život.

Manželství Minty a Paula, do kterého paní Ramsayová vkládala velké naděje, se nepovedlo, již po roce bylo jejich manželství u konce. Lily si představuje, co by na to asi řekla paní Ramsayová, která byla přesvědčená o tom, že jsou pro sebe stvoření, a která Paulovi dodala odvalu, když se chystal požádat Mintu o ruku. Lily si vybavuje, jak ji paní Ramsayová neustále připomínala „*Vdej se, vdej se*“. *A člověk by jí musel říct, všechno vyšlo jinak, než jste si přála. Oni jsou spokojeni tak, já jsem spokojená takhle*“.¹¹³ Přesto, že se Lily názorově s paní Ramsayovou rozcházel, Lily na ní stále vzpomíná i po její smrti. Vidí všudypřítomnou paní Ramsayovou na zahradě, v domě, při přípravě večeře. Když se Lily zamýšlí nad smyslem života, opět se vrací k paní Ramsayové, vybavuje si jak ji paní Ramsayová sblížila s Charlesem Tansleyem, a jak paní Ramsayová řekla „*Živote, postůj tady!*“¹¹⁴ To jak paní Ramsayová učinila

¹¹⁰ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 201.

¹¹¹ Tamtéž, s. 201.

¹¹² Tamtéž, s. 202.

¹¹³ Tamtéž, s. 159.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 159.

z toho okamžiku cosi věčného.“ A Lily si uvědomila, že za tenhle objev dluží ji.

Vztah Lily k paní Ramsayové byl velmi ambivalentní, na jednu stranu nemohla vystát její neustálé řeči o svatbě, ale na druhou stranu cítí, že po její smrti něco v jejím životě chybí. Hloubku jejích citů k „dobré duši domova“ paní Ramsayové vyjadřuje následující pasáž: *„Při pohledu na obraz zjistila, že ho nevidí, oči se jí zalily tekutinou (nejdřív nepomyslela na slzy). Dokázala se dokonale ovládat. Jistě! - ve všech ohledech. Proč tedy pláče pro paní Ramsayovou, aniž si je vědoma nějaké lítosti? Paní Ramsayová! Zvolala na hlas. Paní Ramsayová. Slzy se jí kutálely po tváři.“*¹¹⁵.

Lily nakonec svůj obraz dokončí, a při tom si uvědomí, že se paní Ramsayové nikdy nevyrovná, že nikdy nebude jako ona. Přijme tedy tento fakt, že ženský svět není nic pro ni.

Woolfová v tomto románě zdůrazňuje existenci dvou odlišných světů tj. autoritativního mužského a submisivního ženského. Zdánlivě to vypadá, že tyto světy mají zcela odlišná pravidla a existují nezávisle na sobě. Přesto po smrti paní Ramsayové se ten „mužský“ hroutí a pan Ramsey je nucen si přiznat, že přesto, že často o své ženě pochyboval, velmi mu chybí.

5. 3 Vlastní pokoj (A Room of One's Own)

Zatímco ve dvou předchozích dílech bylo možné aspekty feminismu odpozorovat z chování a jednání hlavních postav románů, *Vlastní pokoj* má odlišnou formu, je otevřenou apelací za práva žen.

¹¹⁵ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. s. 175.

Sama Woolfová přiznala, když se k dílu po čase vrátila, že ji připadá poněkud naléhavé: *„Když ho (Vlastní pokoj) teď znovu pročítám, připadá mi sobecký, chvástavý, povrchní. Ovšem má i svou brilanci a tempo. Domnívám se, že ty poznámky jsou možná trochu přízemní a působí příliš naléhavě“*¹¹⁶

Vlastní pokoj byl vydán v roce 1928 ve formě eseje, která vychází ze dvou přednášek pronesených před Arts Society v Newnhamu.

Woolfová zde měla soubor přednášek na téma *„Ženy a literatura“*, jak později objasňuje, název *Vlastní pokoj* vychází z předpokladu, že pokud má být žena spisovatelkou nutně potřebuje peníze a vlastní pokoj pro svou tvorbu. Woolfová popisuje, jak se na svou přednášku chtěla svědomitě připravit, a tak se vydala do knihovny pro dílo Charlese Lamba, který byl známým esejistou. Nicméně v knihovně ji bylo sděleno, že: *„Dámy mají do knihovny povolen přístup pouze v doprovodu profesora koleje, či po předložení doporučujícího dopisu.“*¹¹⁷ Woolfová se dále zamýšlí nad otázkou působení mužů a žen v literatuře a došla k následujícímu shrnutí. *„Ženy nepíší knihy o mužích – kterýžto fakt jsem musela uvítat s úlevou, protože kdybych měla nejdříve přečíst všechno, co napsali muži o ženách, a pak všechno, co napsali ženy o mužích, tak by aloe, která kvete jednou za sto let, vykvetla dvakrát než bych napsala první čárku.“*¹¹⁸

V díle také vyzdvihuje fakt, jak je pro ženy důležitá jejich finanční situace. Woolfová zdělila po své tetě stálý příjem pět set liber měsíčně, uvědomuje si, jaké možnosti díky této rentě má: *„Žádná moc na světě mi nemůže odejmout mých pět set liber. Strava, dům a šatstvo jsou navždy*

¹¹⁶ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *Deníky*. Praha: Odeon. 2006. s. 320.

¹¹⁷ WOOLFOVÁ VIRGINIA. *Tři guineje / Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 221.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 239.

mé. Nepřestává tedy pouze úsilí a dřina, ale též nenávisť a zatrpklost. Nemusím tedy žádného muže nenávidět – nemůže mi ublížit. Nemusím žádnému muži lichotit - nemůže mi nic dát.“¹¹⁹

Podřadné postavení žen ve společnosti přisuzuje nedostatku pracovních příležitostí, které pak ženu staví do pozice finanční závislosti na muži. Woolfová vzpomíná na povolání, kterými se živila, před tím než získala výše zmíněnou rentu. Jednalo se pouze o příležitostné práce, kterými například bylo psaní drobných reportáží pro noviny, předčítání starým dámám, výroba umělých květin a učení v mateřské školce. To vše byly drobné práce, za jejichž provedení si Woolfová vydělala pár liber. Woolfová ve svých úvahách přemýšlí o zrovnoprávnění mužů a žen v pracovní sféře. *„Ženy přestanou být chráněným pohlavím. Logicky se zapojí do všech aktivit a námah, které jim společnost kdysi upírala. Setra bude skládat uhlí. Prodavačka bude řídit lokomotivu.“¹²⁰*

Dále upozorňuje na bizarní fakt, že ženy jsou v literatuře přítomny, že v ní působily od počátku časů – Antigóné, Kleopatru, Desdemónu, Annu Kareninová, Emmu Bovaryová. V literatuře byly ženy ztělesněním krásy a obdivu, staly se námětem, o kterých muži tolik psali, dalo by se říci, že jejich role jsou v literatuře s muži srovnatelné, avšak pouze v literatuře. Když si Woolfová vyhledá postavení ženy v Dějinách Anglie profesora Trevelyana, dozvídá se, například že: *“Bití žen patřilo k uznávaným mužským právům, nebo že dceři, která si odmítla vzít muže podle výběru svých rodičů, hrozilo, že ji otec uvězní, zbije a bude s ní smýkat po podlaze...“¹²¹*

¹¹⁹ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *Tři guineje/ Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 249-250.

¹²⁰ Tamtéž, s. 252.

¹²¹ Tamtéž, s. 254.

Zamýšlí se nad podřazeností žen, ale nahlíží na ni z hlediska nadřazenosti mužů. Vychází z faktu, že sebedůvěra je klíčovým pojmem a pokládá si otázku, jak ji lze nejnázem získat? Myšlenkou, že ostatní jsou podřadnější než my. Muži si upevňují své pozice, tím že je jim žena podřízena. Woolfová prohlašuje, že díky ženám, jsou muži úspěšní, tím, že jim ženy celá staletí dodávaly sebedůvěru „*ženy po celá staletí sloužily jako zrcadla, prokazující kouzelnou a lahodící schopnost, odrážet postavu muže ve dvojnásobné velikosti.*“¹²² Říká, že proto Mussolini nebo Napoleon tak trvali na podřízenosti žen, protože pak by přestaly „*zvětšovat*“.¹²³ S tím souvisí i další fakt, na který Woolfová v knize poukazuje, že muži mnohem lépe snášejí kritiku od mužů než od žen, protože ženám nepřísluší ze svého podřadného postavení je kritizovat.

Ve své eseji zohledňuje i společenskou vrstvu, do které ženy náležely. Znovu pátrá v historii a nachází zmínky pouze o velkých panovnicích, kterými byly například Marie nebo Alžběta. Ale nenachází žádné zmínky o prostých „*alžbětinských ženách, které nevládnou ničím víc než hlavou a charakterem.*“¹²⁴ Klade si otázku, jaký program byl náplní života těchto žen, zda uměly psát, měly svůj vlastní pokoj, kolik měly dětí. Odpověď opět nalézá v Trevelyanově historii – vdávaly se, ať se jim to zamlouvalo nebo ne. Woolfová se marně snaží dopátrat ženský vzor, který by byl pro ni inspirací. Má pocit, že se o ženách ví až od osmnáctého století. I kdyby se přece jen nějaká nadaná žena narodila, společnost by ji nikdy nedovolila se prosadit, Woolfová uvádí, že: „*I vysoce nadaná dívka, která uplatnila své básnické nadání, narazila ze strany druhých lidí na takové hrozby a zábrany a byla tak trýzněna a*

¹²² WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *Tři guineje/ Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 247.

¹²³ Tamtéž, s. 247.

¹²⁴ Tamtéž, s. 255.

*rozpolcená vlastními protikladnými instinkty, že musela přijít o zdravý rozum.*¹²⁵

Dalším nepříznivým faktem je, že pokud ženy opravdu vytvořily nějaké dílo, většinou ze strachu zůstávaly v anonymitě, nebo publikovaly pod mužským jménem. Mezi takové spisovatelky například patří Currer Bell¹²⁶, George Elliot, George Sand. Společnost trpí předsudky, že žena nemůže nikdy být dobrou spisovatelkou. Woolfová uvádí jako příklad citát Oscara Browninga, který zkoušival studenty v Girtonu a Newhamu, který tvrdil, že *„bez ohledu na udělené známky je i nejlepší žena intelektuálně podřízena nejhoršímu muži.*¹²⁷

Nejednalo se pouze o působení žen v literatuře, ženám byla v devatenáctém století zapovězena veškerá umělecká povolání. Když Woolfová otevře knihu o hudbě, nachází zde další kritiku adresovanou ženám. *„Ženské skládání je jako když se pes prochází po zadních, jde mu to špatně, ale člověka překvapuje, že to vůbec dovede.*¹²⁸ Přesto nachází v dějinách pár ojedinělých případů žen spisovatelek. Jedná se například o lady Winchelsea, nebo Margaretu z Newcastlu. V obou případech se jedná o šlechtičky, ženy z vyšší vrstvy, které byly vdané, ale děti neměly. Svoji tvorbu nikdy nepublikovaly, psaly pouze pro vlastní potěšení, většinou se jednalo o verše, které kritizovaly muže.

Woolfová ještě popisuje několik velmi literárně nadaných žen, které objevila v historii. Za zmínku jistě stojí případ paní Behnové, příslušnice střední třídy, která byla v důsledku manželovy smrti nucena si sama vydělávat na vlastní živobytí. Musela si na živobytí vydělávat stejnou

¹²⁵ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *Tři guineje / Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 260.

¹²⁶ Pod tímto pseudonymem publikovala Charlotte Bronteová.

¹²⁷ WOOLFOVÁ VIRGINIA, *Tři guineje / Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 263.

¹²⁸ Tamtéž, s. 264.

prací jako muži za stejně přísných podmínek. Woolfová ji vyzdvihuje jako motivaci pro všechny další spisovatelky, protože dokázala i přes všechny předsudky společnosti, že psaním se dají vydělat peníze. Byl to důležitý počin nejen z hlediska finančního, ale psaní také přestalo být „*pouhým znakem bláznovství a postiženého ducha a získalo praktický význam.*“¹²⁹ Byl to i příklad pro ostatní ženy, které se ocitly v nepříznivé životní situaci. Vzhledem k faktu, že se psaní stalo placenou prací, došlo ke konci osmnáctého století k formaci duchovních hnutí žen, které se setkávaly za účelem hovorů o Shakespearovi. Woolfová tomuto hnutí přikládá nesmírnou váhu. O tomto hnutí se vyjádřila následovně: „*Ke konci osmnáctého století došlo ke změně, kterou bych, kdybych přepisovala historii, popsala podrobněji než křížové výpravy, i válku růží a pokládala ji za důležitější. Žena ze středních vrstev začala psát.*“¹³⁰

Tento fakt, že ženy si psaním mohly vydělat peníze, a že psaní přestává být pouze pro blázny, otevřel dveře takovým spisovatelkám, jakými byli, Jane Austenová nebo Emily Bronteová. Woolfová prohlásila, že by nemohly tvořit o nic méně než „*Shakespeare bez Marlowa nebo Marlowa bez Chaucera.*“¹³¹ Woolfová upozorňuje i na skutečnost, že do románu spisovatelé promítají prvky ze svého skutečného života. Je samozřejmé, že se mužské a ženské hodnoty liší. Nicméně kritici k nim přistupují velmi neobjektivně, protože „*bitevní výjevy jsou důležitější než výjev z obchodu*“¹³². Woolfová říká, že ženy psaly, tak jak po nich kritika chtěla. Byly svazovány mužskými tématy a mužským přístupem ke stavbě věty. Nechávaly se strhnout veřejným míněním, a stále zdůrazňovaly fakt, že *jsou pouze ženy*. Woolfová tento přístup kritizuje, nabádá ženy, aby psaly jako ženy a za tento fakt se nestyděly,

¹²⁹ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *Tři guineje/ Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 273.

¹³⁰ Tamtéž, s. 274.

¹³¹ Tamtéž, s. 274.

¹³² Tamtéž, s. 291.

vyzdvihuje, Jane Austenovou a Emily Bronteovou, kterým se podařilo tuto bariéru překonat: „*Dokázaly to jen Jane Austenová, a Emily Bronteová. Psaly tak, jak píší ženy. Psaly tak jak píší ženy, ne tak jako muži. Ze všech stovek žen, které tehdy psaly romány, se pouze ony zcela povznesly nad neustálá napomenutí věčného učitele – piš toto, myslí si tamto. Jen ony ohluchly k tomu vytrvalému hlasu.*“¹³³

Po tom, co došlo k rozvoji ženského psaní, se Woolfové do ruky dostalo dílo *Životní dobrodružství*, první román od Mary Carmichaelové. Woolfová k němu přistupovala se zvědavostí, chtěla vědět, zda se ženské psaní někam posunulo. V knize narazila na informaci, která ji byla velmi blízká a kterou četla se zaujetím. „*Chloe měla Olivii ráda.*“¹³⁴ Woolfová si uvědomuje, jak velký průlom v literatuře tato informace způsobila. Do této doby byl osud dvou spřízněných žen v literatuře zachycován jen sporadicky, tu a tam se objevil vztah matky a dcery, v řeckých tragediích také lze nalézt vztahy mezi ženami. Ale takřka bez výjimky byly ženy zobrazovány hlavně ve vztahu k mužům. Toto bylo zcela jiné zachycení ženy.

Woolfová vnímala vztah muže a ženy jako omezený a jednostranný, něco zde vždy postrádala. Woolfová zastávala názor, že ženě může nejlépe porozumět žena. Přesto, že sama udržovala intimní vztah s Ritou Sackville-Westovou, bylo velice těžké, dokonce nemožné tento názor prosadit v puritánské viktoriánské společnosti. Viktoriánská společnost by tento vztah nikdy nepřijala. V tomto ohledu shledávala dílo Carmichaelové jako revoluční. Vztahy mezi ženami se promítly do literatury, psané ženou. Nebyl to jediný posun, ke kterému došlo, došlo i k posunu ve vztahu k mužům, zatímco lady Winchelsea psala verše,

¹³³ WOOLFOVÁ VIRGINIA, *Tři guineje/ Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 284.

¹³⁴ Tamtéž, s. 290.

kteřé byly útočné a převážně zaměřeny vůči mužům. Pro Mary Carmichaelovou muži již nebyly „nepřátelskou stranou, nemusela už marnit čas a táhnout proti nim.“¹³⁵ „Dejte jí ještě sto let, dejte jí vlastní pokoj a pět set liber ročně, nechte ji říct, co má na duši, a vynechat půlku toho, o čem píše, a dřív, či později vytvoří lepší knihu.“¹³⁶

Woolfová rozděljuje literární svět na mužský a ženský. Svět mužů oslavuje mužské ctnosti, prosazuje mužské hodnoty, kterým žena není schopna porozumět. Naopak pro svět žen je klíčovým pojmem sugesce. „Faktem, je že pan Galsworthy ani pan Kipling v sobě nemají jedinou jiskěrku ženy.“¹³⁷ Nabádá obě pohlaví, aby spolupracovala, jedině pak je možné dosáhnout nejvyšší blaženosti. Woolfová předkládá úvahu, zda v mysli přebývají dvě pohlaví, odpovídající pohlaví těla, konstatuje, že v každém z nás sídlí dvě síly, jedna mužská, jedna ženská, mužskému mozku dominuje muž a ženskému mozku dominuje žena. Navazuje na myšlenky o androgynii Williama Coleridge: „Coleridge řekl, že velký duch je androgynní, jistě tím nemínil, že takový duch nějakým zvláštním způsobem soucítí se ženami. Snad mínil to, že androgynní duch je rezonantní a porézní, že přenáší emoci bez zábran, a že je přirozeně tvůrčí.“¹³⁸

Zabývá se případy androgynních autorů z historie, za příklad androgynního ducha Woolfová uvádí Williama Shakespeara. Woolfová téma androgynie dále rozvádí ve svém románu *Orlando*. Smyslem cyklu přednášek Woolfové je sdělit každému, kdo se zabývá psaním, aby neudělal osudnou chybu a nemyslel na své pohlaví, aby psal přirozeně a nenechal se svázat konvencemi.

¹³⁵ WOOLFOVÁ, VIRGINIA, *Tři guineje / Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 300.

¹³⁶ Tamtéž, s. 302.

¹³⁷ Tamtéž, s. 308.

¹³⁸ Tamtéž, s. 305.

Woolfová v díle *Vlastní pokoj* apeluje na ženy, aby byly samy sebou a nenechaly se ovlivnit mužskými názory, které se od těch ženských liší. Na muže nahlíží jako na tvory, které potřebují neustálý obdiv a pozornost a jež k tomuto účelu využívají ženy. *Vlastní pokoj* je ironicky sepsaná výzva ženám, aby se dále nenechaly omezovat světem mužů a vystoupily ze svého stínu. Woolfová postupně prezentovala názory vzdělaných mužů, jakými například byli profesor Oscar Browning, a konfrontovala je s příklady žen, které tuto teorii o podřadnosti naprosto popírají.

Woolfová chce ženám sdělit, že naděje na lepší zítřky je možná, dokazuje to existencí několika zákonů ve prospěch žen. Jednalo se o *Zákon o majetku provdaných žen z roku 1882* a *Zákon o volebním právu z roku 1918*. Zabývá se charakteristikou ideálního spisovatele, a jakými atributy by měl disponovat. Dochází k závěru, že mužská část mozku a ženská část mozku, jimiž každý dobrý spisovatel disponuje, musí být v souladu. Povzbuzuje ženy, aby se nebály svůj názor vyjádřit v psaném projevu, vyzdvihuje fakt, že literatura má být pestrá a proto si každý může zvolit téma, které mu vyhovuje.

5.4 Tři guineje (*Three Guineas*)

V eseji *Tři Guineje*, která vznikla roku 1938, se Woolfová pokouší vyrovnat se s hrozbou války a s otázkou, jak se má v dané situaci zachovat žena. Její nečekaná, pro mnohé provokativní odpověď, která se snaží proniknout klamavými zástěrkami onoho míru, jenž je pouze pokračováním války jinými prostředky, a vede k rozboru oné agresivity, jež hluboce proniká i sférami kultury a vzdělanosti, a vybíjí se v

ponižování žen.¹³⁹

Woolfová o svém díle smýšlela takto: „*Tři guineje jsou důležité - jako stanovisko. Navíc je vidět i píli i plodnost a místy je to tak dobře napsané.*“¹⁴⁰ A Woolfová měla pravdu, prodalo se přibližně osm tisíc výtisků¹⁴¹

Tři Guineje mají formu dopisu, na který Woolfová odpovídá, a za něž je ochotná udělit tři guineje po splnění určitých podmínek. V první guineji se Woolfová zabývá vzděláním, a jak ovlivňuje studenty téma války. Woolfová se nejprve pokouší vymezit původ a vzdělání pisatele dopisu, kterým je muž, a určit do jaké míry mají společný zájem na tématu války. Oba pochází z prostředí, které podporovalo vzdělání. Dochází k závěru, že přesto, že mají stejné zázemí a „*oba stejným způsobem používají vidličku a nůž*“¹⁴², přesto se mezi nimi nachází nepřekonatelná propast. A to propast mezi pohledem na válku očima muže a očima ženy. Woolfová v sobě nenachází potřebu boje, která mužům přináší takové uspokojení. Říká, že takového porozumění by žena mohla dosáhnout pouze tehdy, pokud by „*obdržela transfuzi krve a transfuzi vzpomínek.*“¹⁴³

Woolfová se snaží najít univerzální pohled na válku prostřednictvím duchovenstva a pokládá mu otázku, zda je válka správná nebo nesprávná. Nedostává se jí jednoznačné odpovědi. Londýnský biskup prohlásil, že skutečnou hrozbou pro mír jsou dnes pacifisté. Naproti tomu biskup birminghamský se označil za krajního pacifistu. Sama církev nám

¹³⁹ WOOLFOVÁ VIRGINIA, *Tři guineje / Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 2.

¹⁴⁰ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *Deníky*. Praha: Odeon. 2006. s. 320.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 342.

¹⁴² Tamtéž, s. 9.

¹⁴³ Tamtéž, s. 13.

tedy dává rozpolcenou radu: někdy je správné bojovat – nikdy není správné bojovat.¹⁴⁴

Woolfová poukazuje, na zvláštní fakt, že dcery vzdělaných otců nemají na válku prakticky žádný vliv a že veškeré jejich snahy o získání tohoto vlivu jsou během na dlouhou trať. Upozorňuje na provázanost politické moci a bohatství: „*Má-li se vliv stát politickou zbraní, musí se nutně propojit s bohatstvím.*“¹⁴⁵ Do opozice zde staví dcery dělníků, které když se během války rozhodnou, že přestanou pracovat a vyrábět munici, situaci by to značně zkomplikovalo. Na tomto případu s nadsázkou demonstruje, že ženy z její společenské vrstvy nemají prakticky žádný vliv. Woolfová kritizuje uspořádání společnosti a vyzdvihuje fakt, že do roku 1919 bylo ženám přístupné pouze jediné povolání a to povolání manželky. Woolfová zdůrazňuje fakt, že hodnota vzdělání patří mezi nejvyšší lidské hodnoty vůbec.

Druhá guinea je věnována problematice povolání u žen. Woolfová se snaží se přijít na důvody, které znemožňují ženám získání práce ve veřejném úřadě a tudíž lepší finanční ohodnocení. Woolfová se domnívá, že už sám výraz „slečna“ ve společnosti vyvolává negativní dojmy. „*Slečna zprostředkuje dojem pohlavnosti a pohlavnost v sobě může mít jistý odér*“¹⁴⁶ S definicí výrazu slečna se obrací k veřejnému tisku, zda v názorech, které se tam ventilují, objeví nějakou souvislost. Zjišťuje následující: „*Jsem si jist, že vyjadřuji mínění tisíců mladých mužů, když říkám, že kdyby muži konali práci, kterou nyní dělají tisíce mladých žen,*

¹⁴⁴ WOOLFOVÁ VIRGINIA, *Tři guineje / Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 17.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 21.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 61.

*byli by schopni právě těmto ženám zajistit slušný domov. Domov je tím pravým místem pro ženy, které dnes nutí muže zahálet.*¹⁴⁷

Woolfová nevidí důvod, proč by ženy za své snažení v úřadu neměli být odměněny stejnou měrou jako muži. Ve výše uvedeném citátu Woolfová spatřuje negativní veřejné mínění, s nímž musí bojovat dcery vzdělaných mužů. Spatřuje v něm však ještě jeden velmi nebezpečný prvek, a to prvky diktátorství. Woolfová vysvětluje, že každá žena v Anglii bojuje s takovýmto diktátorem, a prohlašuje, že dokud se Anglie jako národ od tohoto nepříznivého trendu nezprostí, nemá šanci uspět v zahraničí. Svoje myšlenky staví na základech demokratického státu a státy ve kterých vládly diktátorské režimy, jakými byly například Itálie, nebo Německo odsuzuje.

Woolfová se také zabývá výši finanční odměny za vykonanou práci. Zjišťuje, že práce arcibiskupa má pro stát cenu 15 000 liber ročně, práce soudce má cenu 5 000 ročně, *„ale práce manželky, matky, dcery, bez jejichž pomoci by se tento systém zhroutil, nedostávají zapláceno vůbec nic“*¹⁴⁸. Dále se zamýšlí nad postavením žen v církvi, poukazuje na fakt, že ženám nebylo umožněno vykonávat náboženské povolání, přesto že Nový zákon je vykládán následovně: *„Evangelia ukazují, že náš pán se díval na muže i na ženy jako na členy téhož duchovního království, jako na děti Boží rodiny a vlastníky stejných duchovních schopností.“*¹⁴⁹ Bylo jim také dovoleno kázat. Jak tedy mohou být vyloučeny z kněžství, když je náboženství považuje za schopné kázat? Pokud ženy v církvi působí, jejich finanční odměna je zanedbatelná, pokud vezmeme například pozici diákonky. V Anglii má arcibiskup v roce 1938 plat patnáct tisíc liber, plat biskupa je deset tisíc liber, plat děkana tři tisíce liber, plat diákonky

¹⁴⁷ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *Tři guineje/ Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 63.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 66.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 111.

„pracovnice fary“ je asi sto padesát liber.¹⁵⁰

Woolfová ve svých úvahách zachází ještě dál a kritizuje svazek manželský, ve kterém jsou muž a žena „jedno tělo“, ale pouze do doby než dojde na finance. „*Plat manželky je polovinou manželova platu. Muž dostává zapláceno víc než žena právě z tohoto důvodu – protože má manželku, kterou musí podporovat.*“¹⁵¹ Z tohoto tvrzení vyplývá, že by manželka měla mít stejný finanční obnos na veřejné věci, které ji zajímají jako její manžel. Přesto je skutečnost taková, že žena má k dispozici peníze pouze na chod domácnosti a na rodinu. Woolfová si stěžuje, že všechno mluví ve prospěch mužů. „*Na jejich straně je Bůh, na jejich straně je Příroda, na jejich straně je Zákon a na jejich straně je Majetek.*“¹⁵²

Ve třetí guineji se opětovně vrací přímo k tématu války. Na válku nahlíží jako na zcela zbytečnou a ekonomicky nákladnou záležitost. Nabádá ženy, aby jednaly podle vlastní vůle, aby ochraňovaly kulturu a intelektuální svobodu, a tím bojovaly proti válce. Woolfová vyjadřuje nutnost, aby ženy psaly „*vlastním jazykem*“¹⁵³, protože když budou psát vlastním jazykem, „*budou mít ze svého díla radost, pokud se čtenáři dostane do ruky dílo, z něhož číší autorova radost, bude spokojený i čtenář.*“¹⁵⁴ Woolfová dále uvádí, že základními kameny, kterým lze zajistit trvalý světový mír jsou ochrana práv jednotlivce, odpor proti diktatuře, zajištění demokratického ideálu rovné příležitosti pro všechny.¹⁵⁵ Woolfová si přeje, aby v rámci společně nabyté svobody slova tyran a

¹⁵⁰ WOOLFOVÁ, VIRGINIA. *Tři guineje/ Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. s. 63.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 66.

¹⁵² Tamtéž, s. 115.

¹⁵³ Tamtéž, s. 116.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 78.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 117.

diktátor shoří na popel, protože budou zastaralá.¹⁵⁶

Woolfová došla k závěru, že ženy se mohou podílet na boji proti válce, ale tak že ženy budou bojovat svým vlastním způsobem, Woolfová píše: *„Nejlépe pomůžeme zabránit válce, když nebudeme opakovat vaše slova a nebudeme používat vaše způsoby. Ten cíl je pro nás oba stejný. Jde o to prosadit práva všech – mužů a žen.“*¹⁵⁷

Dále prohlašuje, že v každém muži je kus bojové povahy, a že muži bojují pouze proto, aby uspokojili pud svého pohlaví, pud, který ženám nebude nikdy vlastní. Dále se zabývá otázkou národní identity, a snaží se vysvětlit, jaký význam má termín vlast pro ženy. Woolfová uvádí, že jako žena nemá od vlasti žádné záruky a necítí se být dostatečně chráněna. *„Naše vlast se mnou po velkou část dějin zacházela jako s otrokyní; upírala mi vzdělání a veškerý podíl na svém majetku. Já jako žena ve skutečnosti žádnou vlast nemám. Jako žena žádnou vlast nežádám. Pro mě jako pro ženu je vlastní celý svět.“*¹⁵⁸

Woolfová se také zabývá otázkou dělby práce mezi muži a ženami, přichází s myšlenkou, že pokud by byla práce rovnoměrně rozložená, nemuseli by muži trávit tolik času v práci a mohli by být více se svou rodinou. Woolfová zdůrazňuje skutečnost, že se nejedná pouze o prospěšný krok pro ženy, ale taktéž pro muže. Kdyby muži dovolili ženám podílet se na společném chodu jejich zajištění rodiny, bylo by to výhodné pro obě strany. *“Kdyby se učinil tento krok, který je ještě podstatnější pro svobodu vaši než pro její, spadl by mlýnský, jež nyní vzdělaný muž vláčí tak umdleně, s tak malým potěšením pro sebe a tak k malému užitku pro své povolání; dostalo by se vám příležitosti být svobodný; z polovičního*

¹⁵⁶ WOOLFOVÁ VIRGINIA, *Tři guineje / Vlastní pokoj*. s. 120.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 164.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 126.

*muže by mohl být celý.*¹⁵⁹

Jak již bylo zmíněno výše, Woolfová měla přístup k dílům Sigmunda Freuda, a znalost jeho teorií se promítla i do její tvorby. V díle *Tři guineje* dále rozpracovává myšlenku infantilních fixací, mezi které patří i oidipovský komplex. Woolfová tyto vztahy ilustruje na několika případech z historie. Je známo mnoho případů, ve kterých otci zakazují svým dcerám, se vdát nebo si samostatně vydělávat peníze, mají obavy, že by ztratily nad svými dcerami kontrolu. Woolfová uvádí například Elizabeth Barretovou, která musela tajit svého ctitele před otcem, protože ji ho neschvaloval. Když Elizabeth utekla, otec ji nikdy neodpustil, protože ranila jeho city, které byly velmi silné, což je dokladem, že jejich původ je někde pod úrovní vědomého myšlení.¹⁶⁰

Dalším případem je případ méně známého pana Jex-Blakea, který zakázal své dceři Soffi přijmout peníze za výuku matematiky, když tuto skutečnost sdělila otcí, byl touto informací velmi rozezlen. Odmítavý postoj odůvodnil, tak že není důstojné, aby si žena nechala za své povolání platit. Woolfová to odůvodňuje argumentem, že pokud by se dcera začala vydělávat, stala by se finančně nezávislou a otec už by na ní neměl takový vliv.¹⁶¹ *Kdyby brala peníze, snížila by se v očích snad každého. To on, jako muž se nesníží; rozdíl spočívá v pohlaví. Dovolával se jejího ženství.*¹⁶²

Woolfová považuje infantilní fixaci za nebezpečnou chorobu devatenáctého století, o to horší, že byla pod ochranou společnosti. Vlivem patriarchálního uspořádání společnosti, byly otcové vždy v právu,

¹⁵⁹ WOOLFOVÁ VIRGINIA, *Tři guineje / Vlastní pokoj.* s. 129.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 150.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 152.

¹⁶² Tamtéž, s. 153.

a pokud si přáli mít svou dceru doma, nebo si jim připadalo nedůstojné, aby vydělávala peníze, bylo to správné.¹⁶³

Zcela odlišný postoj zaujal ke své dceři Leigh Smith, který, jak píše Woolfová, byl proti infantilní fixaci imunní. Když jeho dcera Barbara dosáhla plnoletosti, dal jí roční rentu ve výši tři sta liber. Barbara považovala své peníze za zdroj moci ke konání dobra a jedna z prvních věcí, na které peníze použila, bylo vzdělání. Barbara šla však ještě dál a založila školu, jež byla otevřená různým pohlavím a různým společenským vrstvám.

Na těchto případech Woolfová ilustruje, jakou překážkou v životě ženy může tato infantilní fixace být, zvláště pak ve viktoriánské době, kdy měl muž hlavní slovo. Woolfová zde opět zdůrazňuje nutnost svobody, která je předpokladem pro získání vzdělání, potažmo práce.

Woolfová v tomto díle poukazuje na tři základní nedostatky, které ženám chybí – nedostatek vzdělání, nedostatek financí a nedostatek nezávislosti, všechny tyto fakta na sebe úzce navazují. Woolfová byla nepochybně bojovnicí za ženská práva, ale sama se za feministku neoznačovala, slovo feministka pro ni ztratilo význam s právem žen vydělat si na živobytí. Woolfová slovo feministka definuje takto: *osoba, jež se zastává ženských práv.*¹⁶⁴ Upozorňovalo na nutnost, že ženský element je stejně důležitý jako mužský element a naopak, je nutné, aby tyto dva elementy byly v rovnováze, a vzájemně se doplňovaly, jen tak lze dosáhnout blahobytu. Woolfová ve svém díle *Tři guineje* navrhla koncepci ideálního společenství mužů a žen, kteří by byli rovnocennými partnery a vzájemně by si vypomáhali. Na ženu klade velký důraz jako na element,

¹⁶³ WOOLFOVÁ VIRGINIA, *Tři guineje / Vlastní pokoj*. s. 155.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 118.

který má schopnost udržet společnost pohromadě a zajistit tak rovnováhu mezi oběma pohlavími. Nahlíží na ni jako na neagresivní a vnímavou bytost, která nemá potřebu řešit konflikty násilím nýbrž kompromisem.

6 ZÁVĚR

Tvorba Virginie Woolfové je do značné míry autobiografická, v jejích dílech jsou promítnuty prvky ze skutečného života Virginie Woolfové. V díle *Paní Dallowayová* je to manžel Clarissy Dallowayové, jehož charakter je velmi podobný charakteru Leonarda Woolfa. V tomto románě se Septimus Warren Smith vyrovnává s duševní chorobou, kterou trpí v důsledku traumat prožitých ve válce. Woolfová celý život trpěla podlomeným duševním zdravím, a proto ji toto téma bylo blízké. Nechybí zde ani téma intimního vztahu se ženou, který Woolfová prožila s Vitou Sackville-Westovou. V románu *K Majáku* Woolfová prostřednictvím hlavních hrdinů Pana a Paní Ramsayových promítla vztah svých vlastních rodičů.

Pan Ramsay je typickým viktoriánským mužem, který svoji ženě neustále předkládá, že není tak inteligentní jako on. Paní Ramsayová, se stará o svých osm dětí a o domácnost. Paní Ramsayová náhle umírá a pan Ramsay si teprve uvědomuje, co smrtí svoji ženy ztratil, zjišťuje, že bez ženského elementu je život velmi těžký. Woolfová zde demonstuje, že vztah muže a ženy by měl být rovnocenným svazkem, a že mužský element plní svoji roli a ženský také, jejich koexistence je nutná pro spokojený život.

V románu *Paní Dallowayová* představuje maskulinní charakter Peter Walsh, který kdysi požádal Clarissu o ruku, ale ona tuto žádost odmítla. Celým dílem jsou prostoupeny její pochybnosti, zda učinila správné rozhodnutí. Peter se nehodil do viktoriánské společnosti, Clarissa dala přednost politikovi Richardovi Dallowayovi, který ji poskytuje dostatek osobní svobody. Nicméně ani s Richardem se Clarissa necítí šťastná, což pravděpodobně pramení z jejího nejasného vztahu k ženám.

Stejně jako v díle *K Majáku*, ani manželství Dallowayových není rovnocenné. V důsledku absence vzdělání přijímá Clarissa v tomto svazku podřadnou roli. Dallowayovi mají dceru Elizabeth, překvapivý je fakt, že Clarissa nemá se svou dcerou mnoho společného. V knize není Elizabeth věnováno mnoho prostoru, což může naznačovat, že Clarissa přílišně po rodině ani po dítěti netoužila, ale byla k tomu nevědomky dohnána viktoriánským systémem.

Hrdinky románů Virgine Woolfové vykazují všechny aspekty feminismu, které byly stanoveny na počátku práce. V *Paní Dallowayové* můžeme pozorovat rozličnost hlavních hrdinek. Rezia Smithová je ztělesněním sebeobětování, svůj život zasvětila svému manželovi, který je stížen hrůzami války, není v tomto soužití šťastná, přesto v něm setrvává a o svého muže se stará na úkor svých zájmů. Dalo by se říci, že dalším stupněm v románu je paní Dallowayová, která přestože, má volnost a nezávislost, po které toužila, ani ona není v manželství šťastná, protože vnímá toto manželství jako nerovný svazek, na rozdíl od svého muže ona nedosáhla potřebného vzdělání, po kterém velmi toužila. Obě hrdinky se cítí osamoceny, cítí, že jejich život není naplněn, a že v něm něco postrádají.

Posledním vývojovým stadiem ženského charakteru je Clarissina dcera Elizabeth Dallowayová. Zdá se, že Elizabeth čeká jiná budoucnost, než její matku. Elizabeth má své sny, plánuje kariéru a ani na okamžik si nepřipouští, že by ji v tom mohlo něco zabránit. Volně se prochází po Londýně a přemýšlí o kariéře lékařky. Woolfová tímto charakterem v knize naznačuje, že jednoho dne, bude toto smýšlení u žen zcela běžné, a že se nebudou muset potýkat s předsudky a překážkami, které by jim v tom bránily. Elizabethina guvernanka paní Killmanová, se potýká

s předsudky tehdejší viktoriánské společnosti. Přesto, že dosáhla vzdělání, její vzhled ji pro opačné pohlaví nečiní dosti atraktivní, z čehož vyplývá, že vzdělání nebylo aspektem, který by viktoriánská společnost u žen upřednostňovala.

Hrdinka románu *k Majáku* Paní Ramsayová v důsledku strachu ze svého manžela raději přijímá podřadné postavení, a přejímá jeho názory. Paní Ramsayová i paní Dallowayová vnímají svůj život nostalgicky, s představou, že je již nic hezkého nečeká, protože splnily svoji mateřskou povinnost.

V románech se vyskytují i ženské charaktery, které neodpovídaly viktoriánským představám. V románu *K Majáku* se jedná se o umělkyni Lily Briscoovou, která neustále naráží na nepochopení společnosti, že ženy neumějí malovat, a že jsou k ničemu. Vedle paní Ramsayové, která vychovává osm dětí, si Lily připadá méněcenná. Až na konci knihy si uvědomuje, že to není překážka, a že je potřeba tento fakt přijmout a nesnažit se chovat se tak, jak od ni očekává společnost. V románu *Paní Dallowayová* plní tuto funkci lady Brutonová, která ač se věnuje převážně mužským zájmům, přiznává, že tato role je pro ni příliš těžká

Ve *Vlastním pokoji* se Woolfová zamýšlí nad postavením žen v literatuře. Dochází k překvapivým zjištěním, že zatímco v literatuře je ženám věnováno mnoho prostoru, a byly zde ztělesněním krásy a obdivu, v reálném životě jsou pouze bytostmi podřadnými. Zamýšlí se nad tématem, proč se v literatuře vyskytuje tak málo ženských autorek. Pokud nějaké autorky psaly, bylo to většinou pod pseudonymem, ze strachu před zavržením společností. Dostává se také k otázce androgynie, za ideálního spisovatele považuje takového, který je schopen oprostít od

svého pohlaví a psát jak mužským, tak ženským způsobem. Vyvrací předsudky, proč by ženy neměly psát. Povzbuzuje ženy, aby se nebály vyjádřit svůj názor v písemném projevu, protože psaní je projevem svobodné vůle.

Ve *Třech Guinejích* rozpracovává téma války, a co mohou ženy dělat pro to, aby ji zabránily. Upozorňuje na fakt, že muži mají k válce odlišný přístup, protože každý muž má od přírody válečnou povahu. Ženy mají od přírody neagresivní povahu, a proto se nemohou do války zapojit. V obou dvou esejích zdůrazňuje tři základní aspekty, které ženy postrádají a které spolu úzce souvisí-vzdělání, pracovní příležitost, finanční nezávislost. Na vzdělání klade velký důraz, protože ženám otevírá cestu k pracovním příležitostem a pak se mohou stát finančně nezávislými a vymanit se z nadvlády mužů.

Mužskou nadvládu ve společnosti přirovnává k diktátorským režimům, a zdůrazňuje, že demokratická společnost nemůže fungovat na principu diktátorství. Woolfová, která byla ovlivněna Freudovo psychoanalýzou, zde rozpracovává i myšlenku infantilních fixací, které ženám také znesnadňovaly život, protože otcové nebyli schopni se smířit s myšlenkou, že ztratí vliv nad svou dcerou. Dále zde hovoří, o dělbě práce, kterou považuje za nutnou, aby mohl vztah muže a ženy fungovat.

Woolfová se stala jednou z nejvýraznějších spisovatelek dvacátého století, k jejím dílům se stále obrací mnoho čtenářů. Formulovala základní myšlenky moderního feminismu a inspirovala mnoho dalších žen, mezi nimi například spisovatelku Simone de Beauvoirovou, aby šly v jejích stopách, a nebály se prosadit ve světě mužů.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy: Evropa 1789-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 367 s. ISBN 80-7325-060-8.

BOWLBYOVÁ, Rachel. *Femminist Destinations and Further Essays on Virginia Woolf*. Edinburgh: Basil Blackwell Ltd. 1997. 192 s. ISBN 07486 0820 6.

BUŠKOVÁ, Šárka. *Postavení ženy ve viktoriánské Británii*. (I. část). *Historický obzor*, 2008, 19 (9/10), s. 206-220. ISSN 1210-6097.

HILSKÝ, Martin. *Modernisté: Eliot, Joyce, Woolfová, Lawrence*. Praha: Torst, 1995. 269 s. ISBN 80-85639-40-8.

MAUROIS, André. *Dějiny Anglie (překlad Jiří Novotný)*. Lidové noviny. 1993. 490 s. ISBN 80-7106-084-4.

MITCHELLOVÁ, Sally. *Daily Life in Victorian England*. Westport: Greenwood Press. 2009. 354 s. ISBN 978-0-313-35034-4.

MORRISOVÁ, Pam. *Literatura a feminismus*. Brno: Host. 2000. 232 s. ISBN 80-86055-90-2.

RANDALLOVÁ, Bryony. *Virginia Woolf in Context*. Cambridge University Press. 2012. 65 s. ISBN 978-1-107-00361-3.

WELSHOVÁ, Camille-Yvette. *Virginia Woolf (Bloom's Biocritiques)*. Chelsea House Publications. 2004. 155 s. ISBN 0-7910-7873-0.

WOOLFOVÁ, Virginia. *Common Reader. First Series. Annotated Edition*. Mariner books. 2002. 280 s. ISBN 0156027780.

WOOLFOVÁ, Virginia. *Deníky*. Praha: Odeon. 2006. 428 s. IBSN 80-207-1220-8.

WOOLFOVÁ, Virginia. *K Majáku*. Praha: Odeon. 2012. 208 s. IBSN 978-80-207-1445-9.

WOOLFOVÁ, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon. 2004. 158 s. IBSN 80-207-1164-3.

WOOLFOVÁ, Virginia. *Tři guineje / Vlastní pokoj*. Praha: One woman press. 2000. 321 s.

Online zdroje

BETHKE, Jean. *Feminismus*. [online]. [Citováno 10.1 2013]. Dostupné na www <<http://www.differentlife.cz/pravalidska05.htm>>

8 ABSTRAKT

Cílem této diplomové práce *Aspekty feminismu ve vybraných dílech Virginie Woolfové* je charakteristika viktoriánského období, vymezení feminismu a následný rozbor těchto aspektů ve vybraných dílech Virginie Woolfové.

Tato práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Část teoretická předkládá charakteristiku viktoriánského období, ve kterém Woolfová působila. Zaměřuje se zejména na změny, které se v tomto období udály, a které napomohly ženám v získání rovnoprávnosti. Dále popisuje život a dílo neobyčejné spisovatelky Virginie Woolfové se zaměřením na klíčové okamžiky jejího života, které ovlivnily její tvorbu a formovaly její myšlení. Dále jsou zde definovány kořeny a vznik feminismu a jeho odraz v literatuře.

Část praktická je analýzou vybraných prací Virginie Woolfové, konkrétně se jedná o romány *Paní Dallowayová* a *K Majáku*, a následně dvou esejí, jež stály u zrodu moderního feminismu tj. *Vlastní pokoj* a *Tři guineje*. V této části práce je obsažena charakteristika postav jednotlivých románů s ohledem na aspekty feminismu a dále analýza základních myšlenek dvou feministických esejí.

9 RESUMÉ

The aim of this thesis *Aspects of Feminism in Selected Works by Virginia Woolf* is characteristics of the Victorian period, the definition of feminism and subsequent analysis of these aspects in selected works by Virginia Woolf.

This thesis is divided into theoretical and practical part. Theoretical part deals with characteristics of the Victorian period in which Woolf worked. It focuses particularly on the changes that occurred in this period and that helped women to gain equal rights. It also describes life and work of an extraordinary writer Virginia Woolf, focusing on key moments of her life which influenced her writing and shaped her thinking.

There are also defined roots of feminism and its reflection in the literature. Practical part examines selected works by Virginia Woolf. In particular we talk about the novels *Mrs. Dalloway* and *To the Lighthouse*, and two essays which helped creation of modern feminism i.e *The Room of One's Own*, and *Three Guineas*. This part contains an analysis of the nature of individual characters in selected works and it also defines basic ideas of feminism contained in the two essays.